

# Perhehoidon tietopaketti



# Perhehoidon tietopaketti 2008

Perhehoidon tietopaketti 2008 on päivitetty ja uudistettu versio ensimmäisestä, vuonna 2006 julkaistusta painoksesta. Jo ensimmäinen painos osoittautui tarpeelliseksi moniin perhehoidon tilanteisiin ja kysymyksiin.

Toivomme päivitetyn tietopaketin entistä paremmin palvelevan sekä perhehoitajia että perhehoidon sosiaalityöntekijöitä. Tietopaketti sisältää tietoa, josta on hyötyä kaikille perhehoidon tai sen kysymysten parissa työskenteleville. Perhehoito sisältää monia erityisiä asioita ja kehittyy jatkuvasti, joten yhteistyö perhehoidon kentällä on erityisen tärkeää. Otamme mielellämme vastaan palautetta Perhehoidon tietopaketin kehittämiseksi.



---

Tekstit Pirjo Hakkarainen ja Maria Kuukkanen

Taitto Leila Hänninen

© Perhehoitoliitto ry

Kuvituskuvat Futureimagebank

# Sisältö

<b>1. Perhehoitoliitto ry</b>	<b>4</b>
<b>2. Mitä perhehoito on?</b>	<b>5</b>
2.1 Ketä perhehoidossa voidaan hoitaa?	5
2.2 Perhehoidon eri muodot	5
Lastensuojelun perhehoito	5
Kehitysvammaisten lasten ja aikuisten perhehoito	5
Aikuispsykiatrinen perhehoito	5
Vanhusten perhehoito	6
2.3 Miten perhehoitoa toteutetaan?	6
2.4 Kuka voi ryhtyä perhehoitajaksi?	6
2.5 Perhehoitajan tarvitsemat valmiudet ja valmennus	6
2.6 Mihin ottaa yhteyttä, kun perhehoito kiinnostaa?	7
2.7 Perhehoidon toimintaohje	7
Perhehoidon prosessi	8
Perhehoidon sopimukset ja suunnitelmat	8
Asiakassuunnitelma	8
Jälkihuollossa olevan nuoren asiakassuunnitelma	9
Eriyishuolto-ohjelma (EHO)	9
HOJKS	9
Perhehoitajan oikeudet, velvollisuudet ja asema	9
Edunvalvonta aikuisten perhehoidossa	10
Roolit ja vastuut perhehoidossa	10
Vaikutusmahdollisuudet ja muutoksenhaku perhehoidon kysymyksissä	10
Perhehoitoa määrittäviä lakeja ja asetuksia	11
<b>3. Toimeksiantosopimussuhteinen perhehoito</b>	<b>12</b>
3.1 Toimeksiantosopimus	12
3.2 Verotus	16
3.3 Perhehoitajan sosiaaliturva	16
3.4 Perhehoitajan vakuutukset	19
3.5 Perhehoitajana toimiminen ja kodin ulkopuolinen työelämä	20
<b>4. Perhehoidon tukimuodot ja perhehoitajien tukeminen</b>	<b>21</b>
<b>5. Etuudet ja palvelut perhehoidossa</b>	<b>22</b>
5.1 Kelan etuudet	22
5.2 Palvelut	23
<b>6. Yhteistyökumppaneita ja yhteystietoja</b>	<b>28</b>

# 1. PERHEHOITOLIITTO RY

Perhehoitoliitto ry toimii turvataksaan mahdollisimman monelle huolenpitoa tarvitsevalle lapselle, nuorelle, vammaiselle, pitkäaikaissairaalle ja vanhukselle oikeuden elää perheessä.

Perhehoitoliitto ry on valtakunnallinen sijaisvanhempien ja perhehoitajien liitto. Se on perustettu vuonna 1983 ja sillä on 27 alueellista jäsenyhdistystä, joihin kuuluu noin 3700 jäsentä. Suurimman osan rahoituksestaan Perhehoitoliitto saa Raha-automaattiyhdistykseltä. Perhehoitoliitto ei ole ammattijärjestö.

## Perhehoitoliitto ry

- kehittää perhehoitoa järjestämällä koulutuksia, edistämällä rekrytointia ja osallistamalla perhehoidon valmennuksen kehittämiseen, omien ja yhteisten kehittämissuunnitelmien ja yhteistyön kautta sekä edistämällä perhehoidon tutkimusta
- osallistuu perhehoitoa koskevien lakien valmisteluun
- tukee perhehoitajien työtä
- tukee jäsenjärjestöjensä toimintaa
- tukee sijoitettuja lapsia ja nuoria Sinut-yhdistyksen kautta järjestämällä vertaisryhmätoimintaa ja leirejä
- edistää ja valvoo perhehoitajien etuja
- tuottaa perhehoidon käyttöön materiaalia
- tekee perhehoitoa tunnetuksi Perhehoito-lehdessä, internetissä ja muulla tiedottamisella
- osallistuu perhehoidon kansainväliseen yhteistyöhön

## Perhehoitoliiton palvelut

### Tiedotus

- Perhehoidon tunnetuksi tekeminen
- Perhehoito-lehti
- [www.perhehoitoliitto.fi](http://www.perhehoitoliitto.fi)
- [www.sijaisvanhemmaksi.fi](http://www.sijaisvanhemmaksi.fi)
- [www.sinut.fi](http://www.sinut.fi)
- Tiedotus perhehoitajille, jäsenyhdistyksille, sijoittajille ja yhteistyötahoille

### Vaikuttaminen ja edunvalvonta

- Lakineuvonta
- Lausunnot
- Kannanotot
- Vaikuttaminen lainsäädäntöön
- Aloitteet
- Neuvottelut, konsultaatiot
- Kehittämistyö
- Koulutus
- Projektit
- Perhehoidon toimintamallien kehittäminen
- Tutkimus

### Kansainvälinen toiminta

- Pohjoismaisen Nofcan (Nordic Foster Care Association) jäsen
- Maailmanlaajuisen IFCOn ( the International Foster Care Organisation) jäsen
- Tiedon ja kokemuksen jakaminen, uusien toimintamallien ja vaikutteiden saaminen

### Perhehoitajien työn tukeminen

- Koulutukset
- Konsultaatio ja neuvonta
- Kuntoutustoiminta yhteistyössä Kelan kanssa
- Tuetut lomat yhteistyössä lomajärjestöjen kanssa
- Pien- ja vertaisryhmänohjaajien työn tukeminen
- Parisuhdekurssit
- Asiantuntija- ja kriisipuhelinpalvelu
- Perhehoitajien oma nettikeskustelupalsta
- Lakineuvonta
- Sijoitusten suunnittelemattomien purkautumisten ehkäiseminen
- Vertaisryhmätoiminta sijoituksen purkautumisen kokeneille perhehoitajille

### Sijoitettujen lasten ja nuorten tukeminen

- Sijoitettujen nuorten yhdistys SINUT ry
- SINUT ry:n omat nettisivut
- Nuorisotyöntekijä
- Vertaisryhmätoiminta
- Leirit
- Nuorten alueellinen toiminta
- Avustukset Vilho Kovalaisen rahastosta

### Jäsenjärjestöjen toiminnan tukeminen

- Jäsenyhdistysten jäsenrekisterien ylläpito
- Vuosivastukset
- Yhteistyö jäsenyhdistysten kanssa alueellisen vaikuttavuuden kehittämiseksi
- Projektit
- Jäsenlaskutus

# 2. MITÄ PERHEHOITO ON?

Perhehoidolla tarkoitetaan henkilön hoidon, kasvatuksen tai muun ympärivuorokautisen huolenpidon järjestämistä hänen kotinsa ulkopuolella yksityiskodissa. Sen tavoitteena on antaa perhehoidossa olevalle henkilölle mahdollisuus perheenomaiseen hoitoon ja läheisiin ihmissuhteisiin. Hoidolla pyritään edistämään hänen hyvinvointiaan sekä tukemaan kasvua ja kehitystä. Perhehoitoa säättäviä lakeja ovat Sosiaalihuoltolaki (1984), Perhehoitajalaki (1992) sekä Laki perhehoitajalain 2 ja 3 §:n muuttamisesta (2006). Ks. muut lait sivu 12.

## 2.1 Ketä perhehoidossa voidaan hoitaa?

Perhehoidossa voidaan hoitaa lapsia, nuoria, kehitysvammaisia, pitkäaikaissairaita, mielenterveyspotilaita ja vanhuksia. Suurin osa perhehoitoon sijoitetuista on lapsia. Vuonna 2006 perhehoidossa oli 5 506 lasta ja nuorta, mikä on 35 % kaikista kodin ulkopuolelle sijoitetuista lapsista ja nuorista. (Stakes, Lastensuojelu 2006). Vuonna 2005 perhehoidossa oli 1 095 kehitysvammaista lasta ja aikuista sekä arviolta noin 300 mielenterveyskuntoutujaa ja noin 100 vanhusta.

## 2.2 Perhehoidon eri muodot

### Lastensuojelun perhehoito

Lastensuojelu on osa lasten ja nuorten julkista huolenpitoa. Lastensuojelulain (2007) tarkoituksena on turvata lapsen oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun. Lastensuojelun on edistettävä lapsen suotuisaa kehitystä ja hyvinvointia. Sen tehtävänä on tukea vanhempia, huoltajia ja muita lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavia henkilöitä lapsen kasvatuksessa ja huolenpidossa järjestämällä tarvittavia palveluja ja tukitoimia. Lapsi voidaan sijoittaa kodin ulkopuolelle tai ryhtyä muihin toimenpiteisiin lapsen hoidon ja huollon järjestämiseksi. Lastensuojelun tarvetta arvioitaessa ja sitä toteutettaessa on ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu. Lastensuojelua on lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu, joita ovat lastensuojelutarpeen selvitys, avohuollon tukitoimet, lapsen kiireellinen sijoitus ja huostaanotto sekä niihin liittyvä sijaishuolto ja jälkihuolto sekä ehkäisevä lastensuojelu (Lastensuojelulaki 2007).

Lastensuojelussa perhehoito tarkoittaa lapsen hoidon, kasvatuksen ja muun ympärivuorokautisen huolenpidon järjestämistä sosiaalilautakunnan tehtävään hyväksymässä sopivassa perheessä. Se antaa lapselle ja nuorelle mahdollisuuden perhe-elämään, mikä edistää hänen perusturvallisuuttaan, psyykkistä, fyysistä ja sosiaalista kehitystään. Perhehoito on tärkeä osa lastensuojelua ja tarjoaa lapselle hoitavat, läpielämän kestävät ihmissuhteet. Perhehoidon tehtävänä on auttaa lasta palaamaan takaisin syntymäperheeseensä silloin, kun se on mahdollista.

Perhehoitoa käytetään lastensuojelussa sekä sijaishuollon muotona huostaan otetulle lapselle että avohuollon tukitoimenpiteenä. Perhe voi toimia lastensuojelun kriisi- tai tukiperheenä ja tarjota lyhytaikaista perhehoitoa. Tukiperheiden ja lyhytaikaista perhehoitoa tarjoavien perheiden tarve on kasvanut voimakkaasti viime vuosina. Huostaan otettujen lasten sijoitukset ovat usein pitkäaikaisia sijoituksia, vaikka huostaanotto on voimassa lain mukaan toistaiseksi. Monien lasten kohdalla sijoitustarpeen voidaan arvioida kestävän aikuisikään asti, jolloin sijaisperheen ja sijoitetun lapsen suhde jatkuu läpi elämän.

### Kehitysvammaisten lasten ja aikuisten perhehoito

Kehitysvammaisia lapsia sijoitetaan perhehoitoon sekä lastensuojelullisista syistä (Lastensuojelulaki 2007) että kehitysvammahuollon palveluna (Laki kehitysvammaisten erityishuollosta 1977). Mikäli huostaanoton kriteerit täyttyvät, on kehitysvammaisella lapsella oikeus tulla huostaan otetuksi ja sijoitetuksi perhehoitoon lastensuojelulain nojalla. Tällöin perhehoitoon sijoitettu lapsi ja perhe ovat oikeutettuja sekä lastensuojelun että kehitysvammahuollon palveluihin.

Kehitysvammaisia lapsia ja aikuisia sijoitetaan perhehoitoon kehitysvammahuollon palveluna sekä pitkäaikaiseen että lyhytaikaiseen perhehoitoon. Perhehoito tarjoaa kehitysvammaiselle mahdollisuuden perheyhteisön jäsenyyteen ja läheisiin ihmissuhteisiin. Aikuisten perhehoidossa on erityisen tärkeää huomioida sekä tarve yhteisöllisyyteen että turvata mahdollisuus yksityisyyteen. Tuen määrän ja muotojen mitoittaminen yksilöllisesti tukee toimintakykyä ja itsenäisyyttä. Kehitysvammaisten perhehoitoa järjestävät kunnat, erityishuoltopiirit, Kehitysvammaisten Palvelusäätiö ja Rinnekoti-säätiö.

### Aikuispsykiatrinen perhehoito

Yleisimmin psykiatrisessa perhehoidossa olevat sairastavat skitsofreniaa tai mielenterveysongelmat aiheutu-

vat päihteidenkäytöstä. Usein perhehoitoon sijoitetuilla on kaksoisdiagnoosi, psyykinen sairaus ja päihderiippuvuus. Perhehoidon kuntouttava merkitys on näkynyt varsin monen perhehoitoon sijoitetun kohdalla toimintakyvyn lisääntymisenä. Psykiatrissa perhehoitoa järjestävät tällä hetkellä kunnat (mm. Helsinki, Imatra ja useat Pohjois-Karjalan alueen kunnat), Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiiri sekä Pohjois-Karjalan sosiaali- ja sairaanhoitopalvelujen kuntayhtymä. Psykiatrisen perhehoidon vahvuutena on sekä perhehoitajan että perhehoitoon sijoitetun saama intensiivinen tuki.

### Vanhusten perhehoito

Lähes kaikilla perhehoitoon sijoitetuista vanhuksista on jokin muistiin vaikuttava dementoiva sairaus. Perhehoito on sopiva hoitomuoto myös silloin, kun toimintakyvyn vaikuttavat hyvin korkean iän mukanaan tuoma hauraus ja turvattomuuden tunne. Perhehoitoa voitaisiin käyttää nykyistä huomattavasti enemmän ikääntyvää läheistään hoitavan omaishoitajan vapaan mahdollistajana, koska kotiympäristössä jokapäiväisen elämän taidot pukeutumisessa ja peseytymisessä sekä syöminen ja liikkuminen pysyvät paremmin yllä. Vanhusten perhehoitoa järjestävät kunnat.

## 2.3 Miten perhehoitoa toteutetaan?

Perhehoitoa voidaan toteuttaa toimeksianto- tai ostopalvelusopimuksella. **Tässä Perhehoidon tietopakettissa käsitellään pääosin vain toimeksiantosopimussuhteista perhehoitoa.**

Toimeksiantosuhteisessa perhehoidossa sijoittava taho (kunta, kuntayhtymä, erityishuoltopiiri tai sairaanhoitopiiri) sijoittaa hoidettavan perhehoitajan kotiin ja perhehoidosta tehdään toimeksiantosopimus kunnan ja perhehoitajan kesken. Toimeksiantosuhte ei ole työsuhte. Toimeksiantosopimuksella toimivia henkilöitä kutsutaan perhehoitajiksi ja kotia perhekodiksi. Lasten ja nuorten perhehoitajasta käytetään usein arkipuheessa nimitystä sijaisvanhempi. Toimeksiantosopimussuhteisen perhehoidin hyväksyy sijoittaja (Perhehoitajalaki 1992).

Perhehoitaja voi toimia toimeksiantosopimussuhteessa myös toiminimellä. Perhehoitoa määrittävät siinäkin tapauksessa Perhehoitajalaki ja Sosiaalihuoltolaki asetukseen. Perhehoitajan tulee hakea maistraatilta y-tunnus sekä maksaa veronsa ennakonpidätysrekisteriin ja eläkevakuutusmaksunsa itse. Perhehoitajan tapaturmavakuutuksen ottaa kunta myös toiminimellä toimivalle perhehoitajalle. Hän voi liittyä työttömyyskassaan, jonka kautta muodostuu oikeus ansiosidonnaiseen päivärahaan. Ottaessaan toiminimen perhehoitajan kannattaa tiedustella

TE-keskuksesta mahdollisuutta starttirahaan ja investointiavustuksiin.

Toimeksiantosuhteisessa perhehoidossa perhekotiin voidaan sijoittaa enintään neljä hoidettavaa. Neljän hoidettavan enimmäismäärään lasketaan mukaan perhehoitajan omat alle kouluikäiset lapset ja perheen muut erityistä hoitoa ja huolenpitoa vaativat henkilöt. Perhehoitajalta ei edellytetä erityistä koulutusta. Hoidettavien lukumäärä voidaan ylittää, mikäli kyse on hoidon antamisesta sairauksille tai saman perheen jäsenille. Enimmäismäärästä voidaan poiketa myös, jos hoidossa on samanaikaisesti vain täysi-ikäisiä henkilöitä, joiden keskinäinen kanssakäyminen ja toimintakyky mahdollistavat ylityksen. Jos perhekodissa annettavasta hoidosta, kasvatuksesta tai muusta huolenpidosta vastaa vähintään kaksi hoitopaikassa asuvaa henkilöä, joista ainakin toisella on tehtävään soveltuva ammatillinen sosiaali- tai terveysalan koulutus ja riittävä kokemus hoito- ja kasvatustehtävistä, hoidettavien lukumäärä voi olla enintään seitsemän henkilöä. Soveltuvaksi koulutukseksi katsotaan vähintään nykyinen toisen asteen tutkinto (entinen kouluasteen tutkinto) (Sosiaalihuoltolaki 1992, 26 §).

Tuotettaessa perhehoitoa ostopalveluna, kyse on yritystoiminnasta. Yritystoimintaansa perhekotiyrityttäjä tarvitsee luvan lääninhallitukselta. Edellytyksinä ovat sekä koulutus että kokemus ao. toimintaan. Toimintaa säätelee Laki yksityisten sosiaalipalvelujen valvonnasta (1996, 1 §). Yrityspohjaisia perhekoteja on erilaisia ja niissä on usein palkattua henkilökuntaa. Yrityspohjaista perhehoitoa koskevaa tietoa saa lääninhallituksilta ja [www.apkl.fi](http://www.apkl.fi).

## 2.4 Kuka voi ryhtyä perhehoitajaksi?

Toimeksiantosopimussuhteiseksi perhehoitajaksi voi ryhtyä henkilö, joka on koulutuksensa, kokemuksensa tai henkilökohtaisten ominaisuuksiensa perusteella sopiva antamaan perhehoitoa (Perhehoitajalaki 1992, 1 §). Perhehoitajalle ei aseteta erityisiä koulutusvaatimuksia, mikäli hoidossa on enintään neljä henkilöä. Perhehoitajana voi toimia myös yksin asuva ja yksinhuoltaja. Suurin osa sijaisperheistä on perheitä, joissa on molemmat vanhemmat, jolloin kumpikin myös toimii perhehoitajana.

## 2.5 Perhehoitajan tarvitsemat valmiudet ja valmennus

Perhehoitajuudesta kiinnostuneen tulee saada riittävästi tietoa ja tukea perhehoidosta vastaavilta viranomaisilta

ennen perhehoitajaksi ryhtymistä. Ennakovalmennuksen järjestämisvastuu on perhehoitoa järjestävillä ja sijoittavilla tahoilla. Perhehoitajaksi ryhtyminen vaikuttaa perhehoitajan ja hänen perheensä elämään monin tavoin ja merkitsee usein monia muutoksia. Perhehoito on koko perheen asia ja vaatii kaikkien perheen jäsenten hyväksymisen. Sijaisvanhemmuutta harkitseville järjestetään PRIDE-valmennuskursseja. Myös aikuisten perhehoitajaksi ryhtyville on järjestetty koulutusta.

### Lapsen ja nuoren perhehoitajalla tulee olla valmius (PRIDE-valmennus)

- Suojella ja hoivata lasta.
- Tukea lapsen kehitystä ja ottaa huomioon hänen kehitykselliset viiveensä.
- Tukea lapsen suhteita syntymävanhempiinsa ja turvata lapsen muiden läheisten ihmissuhteiden jatkuminen.
- Sitoutua lapseen ja toimia hänelle luotettavana aikuisena tarvittaessa koko elämän ajan.
- Tehdä yhteistyötä lapsen asioissa.

### Näiden lisäksi aikuisten perhehoitajalla tulee olla valmius

- Ymmärtää aikuisen hoidettavan elämäntilannetta ja sen mukanaan tuomia erityistarpeita.
- Ohjata ja tukea aikuista hoidettavaa ja hänen kehitystään ottaen huomioon hänen kehitykselliset tarpeensa.
- Tukea aikuisen hoidettavan ja hänen läheistensä suhdetta ja yhteydenpitoa.
- Sitoutua, kunnioittaa ja kohdella aikuista sijoitettua perheenjäsenenä.
- Tehdä yhteistyötä hoidettavan asioissa.

### PRIDE-valmennus

Ennakovalmennus luo turvallisen pohjan alkavalla perhehoidolle sekä perhehoitajan itsensä että sijoittajatahon kannalta. PRIDE-valmennusta järjestävät kunnat, alueelliset sijaishuoltoyksiköt, erityishuoltopiirit ja Pelastakaa Lapset ry valmentavat sijaisperheitä ensisijaisesti omaan käyttöönsä. Tietoa PRIDE-valmennuksesta ja alkavista valmennusryhmistä löytyy [www.pesapuu.fi](http://www.pesapuu.fi). Arviolta noin puolella uusista perheistä on tällä hetkellä mahdollisuus saada PRIDE-valmennus.

Valmennukseen osallistuneiden kokemusten mukaan valmennus auttaa tekemään tietoisien päätösten perhehoitajaksi ryhtymisestä ja antaa valmiuksia ryhtyä perhehoitajaksi. Pride-valmennus toteutetaan ryhmävalmennuksena, joka sisältää yhdeksän ryhmätapaamista, kotitehtäviä, perhetapaamisia ja kotikäyntejä sekä valmiuksien yhteisen arvioinnin.

Erytyshuoltopiirit järjestävät PRIDE-valmennusta kehitysvammaisten perhehoidosta kiinnostuneille. Valmennusmateriaali sisältää kehitysvammaisten perhehoitoa käsittelevän lisämateriaalin.

## 2.6 Mihin ottaa yhteyttä, kun perhehoito kiinnostaa?

Lasten ja nuorten perhehoidosta kiinnostunut voi ottaa yhteyttä oman kunnan sosiaalitoimistoon, tiedustella useammalta kunnalta perhehoitajien tarvetta ja valmennustilannetta tai olla suoraan yhteydessä alueelliseen sijaishuollon yksikköön. Myös Pelastakaa Lapset ry rekrytoi ja valmentaa sijaisperheitä sekä pitkä- että lyhytaikaiseen perhehoitoon ja tukiperheiksi ([www.pelastakaalapset.fi](http://www.pelastakaalapset.fi)). Pelastakaa Lapset ry:llä on toimistot Helsingissä, Tampereella, Jyväskylässä, Joensuussa ja Oulussa.

Kehitysvammaisten lasten tai aikuisten perhehoidosta kiinnostunut voi ottaa yhteyttä kunnan tai erityishuoltopiiriin kehitysvammaisten perhehoidosta vastaavaan henkilöön. Mielenterveyskuntoutujien perhehoidosta vastaavat kunnat tai sairaanhoitopiirit ja vanhusten perhehoidosta kunnat.

Tietoa ja kokemuksia perhehoidosta sekä linkkejä löytyy myös [www.sijaisvanhemmaksi.fi](http://www.sijaisvanhemmaksi.fi).

## 2.7 Perhehoidon toimintaohje

Perhehoitoa järjestävillä kunnilla, kuntayhtymillä, erityishuoltopiireillä ja sairaanhoitopiireillä olisi tärkeää olla perhehoidon toimintaohje. Perhehoidon toimintaohje on asiakirja, jossa kuvataan, kuinka ko. taho toteuttaa perhehoitoa. Se sisältää tietoa perhehoidon käytännöistä, menettelytavoista ja mm. tuen muodoista, joten se palvelee molempia perhehoidon sopijaosapuolia, sekä sijoittajaa että perhehoitajaa. Hyvä toimintaohje lisää perhehoidon suunnitelmallisuutta ja ennakoitavuutta.

### Perhehoidon toimintaohje voi koostua mm. seuraavista asioista:

- perhehoidon lainsäädäntö
- perhehoidon tarkoitus ja tavoite
- perhehoidon organisaatio
- perhehoidon eri muodot ja niiden järjestäminen
- perhekodin/perhehoitajan hyväksymisen edellytykset
- valmennus ja koulutus
- perhehoidon prosessi
- perhehoitoa määrittävät sopimukset ja suunnitelmat
- perhehoitajan ja perhehoitoon sijoitetun asema, etuudet ja oikeudet
- käyttövarat, asiakasmaksut
- toimeksiantosopimuksen tekemistä ja sisältöä koskevat päätökset ja käytännöt (s. 12)
- perhehoidon maksujen perusteet
- sijais- ja lomituseräjä

- perhehoidon tukimuodot (s. 21)
- sosiaaliturva
- vahingonkorvausvastuu
- perhehoitajan, sijoitetun läheisten ja viranomaisten välinen yhteistyö
- salassapito- ja vaitiolovelvollisuus

### Perhehoidon prosessi

Perhehoidon onnistumisen kannalta on erittäin tärkeää, että perhehoitaja on saanut tehtävänsä ennakoivalmennuksen, sijoitusprosessi tehdään huolellisesti ja perhehoitoa tarvitseva sijoitetaan juuri hänelle sopivaan perheeseen. Perhehoidossa sijoituksen odotusaika vaihtelee viikosta jopa yli vuoteen.

### Perhehoidon vaiheita ovat

- Yhteydenotto perhehoitoa järjestävään tahoon, josta perhehoidosta kiinnostunut saa neuvontaa, ohjausta ja tietoa perhehoidosta sekä prosessin jatkumisesta.
- Työntekijöiden ja perheen tutustumistapaaminen, perustietolomakkeiden täyttäminen, tietoa valmennuksesta jne.
- Ennakoivalmennus, ryhmä- tai perhekohtainen, valmiuksien arviointi ja hyväksymispäätös
- Sijoitusprosessi käynnistyy työntekijöiden arvioinnilla sijoitettavan tarpeista ja perhehoitajan valmiuksista vastata tarpeisiin.
- **Sijoitusprosessi sisältää:**
  - \* tieto sijoitettavasta, erityiset hoidon ja tuen tarpeet (mm. lapsen terveydentila tulee tutkia sijaishuoltoon sijoittamisen yhteydessä, Lastensuojelulaki 2007, 51 §:n), sijoitettavan omat toivomukset ja mielipide, sijoitettavan vanhempien ja läheisten mielipide, välimatka yhteydenpidon kannalta, yhteistyövalmiudet, perhehoitajan arvio omista valmiuksistaan (perhehoitajalla on oikeus saada perhehoidon onnistumisen kannalta oleelliset tiedot sijoitettavan elämän tilanteesta, historiasta ja terveydentilasta, Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 2000, 17 §).
  - \* tutustuminen ja tapaamiset sijoitettavan ja hänen läheistensä kanssa
  - \* sijoitettavan tarvitsemien muiden palveluiden saamisen varmistaminen perhehoitajan asuinpaikkakunnalla
- Sijoituspäätös
- Toimeksiantosopimuksen (s. 13) tekeminen
- Sijoittaminen, perhehoito käynnistyy, hoidettavan asiakassuunnitelman (s. 9) tekeminen
- Yhteistyö perhehoitajan ja sijoittavan tahon toimeksiantosopimuksen ja hoidettavan asiakassuunnitelman pohjalta.

### Perhehoidon sopimukset ja suunnitelmat

Perhehoitoa määrittävät toimeksiantosopimus ja perhehoidossa olevalle henkilölle, hänen kasvunsa ja kehittymisensä pitkäjänteisyyden turvaamiseksi tehtävät lakiin perustuvat suunnitelmat, joita ovat

- asiakassuunnitelma
- hoito- ja kasvatussuunnitelma
- jälkihuoltosuunnitelma
- erityishuolto-ohjelma EHO
- palvelu-, hoito-, kuntoutus tai muu vastaava suunnitelma
- HOJKS

Suunnitelmien tekoon osallistuvat henkilö itse, hänen läheisensä, perhehoitaja(t) sekä eri ammattialojen edustajia.

### Asiakassuunnitelma

Lastensuojelussa on aina tehtävä asiakassuunnitelma tilapäistä neuvontaa ja ohjausta lukuun ottamatta. Asiakassuunnitelmaan kirjataan ne olosuhteet ja asiat, joihin pyritään vaikuttamaan sekä keinot ja arvioitu aika, jonka kuluessa tavoitteet pyritään toteuttamaan.

Huostaan otetun lapsen asiakassuunnitelmaan kirjataan sijoituksen tarkoitus ja tavoitteet, erityisen tuen ja avun järjestäminen lapselle, hänen vanhemmilleen, huoltajilleen tai **muille lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaaville henkilöille** sekä miten toteutetaan lapsen yhteydenpito ja yhteistoiminta lapsen vanhempien ja muiden hänelle läheisten henkilöiden kanssa (Lastensuojelulaki 2007, 30 §).

Asiakassuunnitelmaan tulee kirjata miten lapsi voi riittävästi tavata henkilökohtaisesti **lapsen asioista vastaava** sosiaalityöntekijää (Lastensuojelulaki 2007, 13 §) tai muuta lastensuojelun työntekijää muiden läsnä olematta ja keskustella häntä itseään ja sijaishuollon toteuttamista koskevista asioista (Lastensuojelulaki 2007, 53 §).

Perhehoidossa olevan lapsen asiakassuunnitelma tehdään ja tarkastetaan yhteistyössä sosiaalityöntekijän, lapsen (lapsen ikä huomioiden), vanhempien ja perhehoitajien kanssa sekä tarvittaessa muidenkin lapsen tarpeiden kannalta tärkeiden asiantuntijoiden kanssa. Asiakassuunnitelmaa täydennetään tarvittaessa erillisillä hoito- ja kasvatussuunnitelmalla.

Huostaan otetun lapsen vanhemmille on laadittava vanhemmuuden tukemiseksi erillinen asiakassuunnitelma, jolle sen laatimista ole pidettävä tarpeettomana. Suunnitelma laaditaan tarvittaessa yhteistyössä muun sosiaali- ja terveydenhuollon kuten päihde- ja mielenterveyshuollon kanssa. (Lastensuojelulaki 2007, 30§)

Asiakassuunnitelma on tarkistettava tarvittaessa, kuitenkin vähintään kerran vuodessa (Lastensuojelulaki 2007, 30§). Suositeltavaa on, että kulloinkin laadittavaan

asiakassuunnitelmaan kirjataan valmiiksi seuraavan tarkistamisen ajankohta. Asiakassuunnitelmaa on kuitenkin tarkistettava aina tilanteen tai olosuhteiden oleellisesti muuttuessa tai muun tarpeen niin vaatiessa.

### Jälkihuollossa olevan nuoren asiakassuunnitelma

Lastensuojelulain (2007, 75 ja 76 §) mukaan sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen on järjestettävä lapselle tai nuorelle jälkihuolto sijaishuollon päättymisen jälkeen. Jälkihuolto koskee 18-21 -vuotiaita nuoria. Jälkihuoltoa ovat mm. nuoren taloudellinen tukeminen, asunnon järjestäminen, koulutuksen tukeminen, terapiapalvelujen ym. järjestäminen sekä harrastusten tukeminen. Usein perhehoidossa olleen jälkihuolto jatkuu perhehoitona.

Jälkihuollossa olevan nuoren asiakassuunnitelmaan kirjataan jälkihuollon tarkoitus ja tavoitteet sekä erityisen tuen ja avun järjestäminen nuorelle sekä hänen vanhemmilleen, huoltajilleen tai muille hänen hoidostaan ja kasvatuksesta vastaaville henkilöille.

### Erityishuolto-ohjelma (EHO)

Kehitysvammaisten erityishuollosta annetun lain (1977, 4 §) mukaan jokaista erityishuollon tarpeessa olevaa henkilöä varten tulee laatia yksilöllinen erityishuolto-ohjelma. Ohjelma sisältää suunnitelman annettavasta erityishuollosta, sen toteuttamistavoista sekä siitä, milloin erityishuolto-ohjelma on viimeistään tarkistettava. Erityishuoltoa ovat kaikki ne palvelut ja tukitoimet, joita henkilö saa kehitysvammalain nojalla. EHO:aan kirjattavia palveluja ovat mm. työ- ja päivätoiminta, asuminen, asumisen tukitoimet, koululaisten aamu- ja iltapäivähoito, kuntoutusohjaus, tukihenkilö, erityisneuvolan tai kuntoutuskeskuksen tuottamat palvelut.

Erityishuolto-ohjelma on laadittava yhdessä asianomaisen henkilön itsensä, hänen holhoojansa tai muun huoltajan sekä kehitysvammaisen kotikunnan sosiaalilautakunnan kanssa. Erityishuolto-ohjelmaan haetaan muutosta suoraan lääninhallitukselta, mikäli henkilö itse, hänen holhoojansa tai muu huoltajansa tai sosiaalilautakunta katsoo, ettei erityishuolto-ohjelma ole tarkoituksenmukainen.

Erityishuolto-ohjelmaa voidaan tarkentaa palvelu-, hoito-, kuntoutus- tai muulla vastaavalla suunnitelmalla vammaisen henkilön tai hänen perheensä niin tahtoessa. Suunnitelma laatimiseen osallistuvat henkilö itse ja tarvittaessa hänen läheisensä. Hoito- ja palvelusuunnitelma perustuu lakiin sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (2000).

Erityishuolto-ohjelmaa tarkennetaan yksilöllisellä suunnitelmalla, joka on huostaan otetuilla alle 18-vuotiailla lapsilla asiakassuunnitelma ja 18-21-vuotiailla jälkihuoltosuunnitelma. Palvelu-, hoito-, kuntoutus tai muu vastaava suunnitelma laaditaan kehitysvammahuollon palveluna perhehoitoon sijoitettujen palveluista.

### HOJKS

HOJKS tarkoittaa henkilökohtaista opetuksen järjestämistä koskevaa suunnitelmaa. Suunnitelma sisältää kuvauksen oppilaan valmiuksista ja suoritustasosta, opetuksen tavoitteet, kuvauksen opetuksen järjestämisestä yleisopetuksessa ja /tai erityisopetuksessa, opetuksen tueksi tarvittavat palvelut, seurannan järjestämisen ja oppilaan arvioinnin perusteet. Suunnitelma laaditaan yhteistyössä huoltajien / perhehoitajien, opettajien, terapeuttien ja tarvittavien muiden asiantuntijoiden kanssa. HOJKS tulee tehdä kaikille erityisopetuksessa.

### Perhehoitajan oikeudet, velvollisuudet ja asema

Perhehoitajan asemasta ja oikeuksista säädetään Perhehoitajalaissa (1992). Perhehoitajalla on oikeus palkkioon sekä oikeus vapaaseen, jonka pituus on yksi arkipäivä jokaista kuukautta kohden, jonka aikana perhehoitaja on toiminut tehtävässään vähintään 14 vuorokautta. Vapaan aikana perhehoitajan tulee saada tukea sijoittajalta sijoitetun hoidon järjestämisessä. Perhehoitaja on oikeutettu kunnalliseen peruseläketurvaan (Kunnallisten viranhaltijain ja työntekijäin eläkelaki 1964) ja tapaturmavakuutukseen (Tapaturmavakuutuslaki 1948). Perhehoitajan valmennuksesta, työnohjauksesta ja koulutuksesta vastaa sijoittava kunta. Perhehoitajan oikeuksista ja hänen asemaansa koskevista asioista sovitaan toimeksiantosopimuksessa.

Perhehoitajan tulee luoda hoidettavalle turvallinen ja virikkeitä antava hoitoympäristö ja huomioida hoito- ja kasvatustehtävässään hoidettavan kehitys erityistarpeineen sekä turvata hoidettavan ja hänen läheistensä yhteydenpito ja suhteet. Perhehoitoon sijoitetulla on oikeus perheenjäsenen asemaan perhehoidossa.

Perhehoitajaa sitoo vaitiolovelvollisuus (Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 2000, 15§). Hänellä on oikeus saada perhehoidon onnistumisen kannalta oleelliset tiedot sijoitettavan elämän tilanteesta, historiasta ja terveydentilasta (Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 2000, 17 §).

Lastensuojelun perhehoidossa sijoitetun huolto ja holhous säilyvät hänen vanhemmillaan ellei toisin päätetä. Huostassapidon aikana tuomioistuimien voi päättää kenen lapsen huolto tai edunvalvonta on uskottava siten kuin lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annettussa laissa tai holhoustoimesta annettussa laissa säädetään. Huollon siirto myös sijaisvanhemmille on mahdollista. Huollon siirto sijaisvanhemmalle edellyttää huolellista perehtymistä asiaan ja sen vaikutukseen sijaisvanhemman asemaan ja oikeuksiin. Ennen huollon siirron hakemusta ja selvitystä sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen tulee sopia sijaisvanhempien kanssa tukitoimista, palkkiosta ja kulukorvauksesta (Lastensuojelulaki 2007, 46 §).

Sijoitetulle lapselle voidaan määrätä myös edunvalvoja käyttämään huoltajan sijasta lapsen puhevaltaa, jos on perusteltu syy olettaa, ettei huoltaja voi puolueettomasti valvoa lapsen etua asiassa ja edunvalvojan määrääminen on tarpeen asian selvittämiseksi tai muutoin lapsen edun turvaamiseksi (Lastensuojelulaki 2007, 22 §).

Sukulaissijaisvanhemmat ovat asemansa ja oikeuksiensa puolesta vastaavassa asemassa kuin muutkin toimeksiantosuhteiset perhehoitajat.

Lastensuojelulain (2007, 42 §) mukaan henkilölle, jonka hoidossa ja kasvatuksessa lapsi on tai on välittömästi ollut, on varattava tilaisuus tulla kuulluksi ennen päätöstä lapsen huostaanotosta, sijaishuollosta ja huostaanoton lakkaamisesta. Perhehoitaja on asianosainen ja hänellä on myös tietojen saanti oikeus em. asioissa sekä muutoksenhakuoikeus.

Perhehoitajilla on oikeus erilaisiin sosiaalisiin etuuksiin ja yhteiskunnan tuottamiin palveluihin (s. 22-27).

### Edunvalvonta aikuisten perhehoidossa

Täysi-ikäiselle (yli 18-vuotiaalle) voidaan määrätä edunvalvoja, mikäli henkilö ei itse kykene valvomaan etuaan tai huolehtimaan itseään tai omaisuuttaan koskevista asioista. Lain tavoitteena on rajoittaa henkilön omaa vapautta toimia niin vähän kuin mahdollista. Edunvalvojaksi voidaan määrätä tehtävään sopiva ja suostuva henkilö, jolla on tehtävään riittävä taito ja kokemus. Edunvalvojana voi toimia kunnan yleinen edunvalvoja tai tukea tarvitsevan henkilön läheinen. Edunvalvoja on päämiehensä luottohenkilö, joka puolustaa tämän etuja ja edustaa tätä asioissa, jotka on määrätty edunvalvojan hoidettavaksi. Edunvalvojan on pidettävä kirjaa päämiehen varoista ja veloista sekä annettava vuositilitykset maistraatille (Holloustoimilaki 1999).

### Roolit ja vastuut perhehoidossa

Perhehoitoa järjestävä taho (kunta, kuntayhtymä, erityis- huoltopiiri, sairaanhoitopiiri) vastaa perheiden rekrytoinnista, valmennuksesta sekä sijoitusprosessista tai näiden palvelujen hankkimisesta. Sijoittavalla taholla on aina päätösvalta sijoituksesta. Perhehoitajalla ei ole oikeutta tiettyyn sijoitukseen, mutta hänen tulee saada sijoittajalta riittävästi ja oikea-aikaista tukea tehtävässään.

Onnistunut perhehoito perustuu mahdollisimman avoimeen ja tasa-arvoiseen yhteistyöhön, jossa sekä sijoittajan että perhehoitajan asiantuntemus huomioidaan asiakassuunnitelmia ja päätöksiä tehtäessä. Yhteistyön sujumisen kannalta riittävä yhteydenpito sijoittajan ja perhehoitajan välillä on välttämättömyys. Perhehoitajalla on paras käsitys perheeseensä sijoitetun tilanteesta ja tarpeista, ja hänellä tulisi olla mahdollisuus raportoida niistä sijoitetun ja/tai perhehoitajan työntekijälle riittävän usein ja muutoksia tapahtuessa mahdollisimman nopeasti. Tämä on

myös perhehoitajan velvollisuus. Asiakassuunnitelmissa sovitaan monista perhehoidon arkeen liittyvistä asioista esim. tapaamisjärjestelyistä sijoitetun ja hänen läheistensä kesken. Sijoittaja vastaa niiden sopimisesta ja toteutumisesta, mutta perhehoitajalla on vastuu ilmoittaa, mikäli ne eivät toimi tai niistä poiketaan.

Lastensuojelun perhehoidossa sosiaalihuollosta vastaavalla toimielimellä on oikeus huostaanoton tarkoituksen toteuttamiseksi päättää lapsen olinpaikasta sekä hoidosta, kasvatuksesta, valvonnasta ja muusta huolenpidosta ja näiden toteuttamiseksi tarpeellisesta opetuksesta ja terveydenhuollosta. Lapsen sijoittaneen kunnan tehtävänä on valvoa, että lapsi saa sijoituksen aikana ne tarvitsemansa palvelut ja tukitoimet, jotka sijoituskunnan (sijaisperheen asuinpaikkakunta) on järjestettävä. Perhehoidon valvontavastuu on myös sijoituskunnalla ja lääninhallituksella yhteistyössä sijoittajakunnan kanssa (Lastensuojelulaki 2007, 79 §).

Perhehoitoon sijoitetun tarvitsemien palvelujen ja etuuksien hakemisesta tulee aina neuvotella ja sopia tehtäväjaosta perhehoitajan ja sijoittajan kesken. Perhehoitajan tulee toimia aloitteellisesti esim. jos hän huomaa lapsen tarvitsevan koulunkäyntiin erityistä tukea. Vastuu erityisen tuen ja palveluiden organisoimisesta ja maksusitoumuksista on sijoittajalla.

### Vaikutusmahdollisuudet ja muutoksenhaku perhehoidon kysymyksissä

Nykyisin perhehoitaja nähdään suhteessa sijoittajaan yhteistyökumppanina. Perhehoitajalla tulisi myös aina olla mahdollisuus saada tukea, tietoa ja neuvoja sijoittavalta taholta kaikissa perhehoitoon sisältyvissä asioissa. Käytännössä perhehoitaja joutuu kuitenkin usein asiakkaan rooliin erityisesti hakiessaan sijoitetulle palveluja ja etuuksia.

Lain sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (2000) mukaan viranomaisella on yleinen velvollisuus antaa tietoa asiakkaan asian vireillepanosta sekä käsittelystä. Neuvonnalla tarkoitetaan myös vastaamista asiakkaan kysymyksiin ja tiedusteluihin. Neuvonta voi koskea myös viranomaisen noudattamia käytäntöjä ja mahdollisia vaikiintuneita tulkintalinjoja (Hallintolaki 2003, 8§).

Palveluja ja etuuksia haetaan pääsääntöisesti kirjallisella hakemuksella. Hakemuksesta tulee käydä ilmi mitä haetaan, kuka hakee ja miksi. Hakemuksesta tulee ilmetä tarkemmin mahdollinen diagnoosi. Hakemuksen tueksi kannattaa liittää lääkärin, psykologin, terapeutin tms. lausuntoja. Kun asia on ratkaistu, siitä on annettava kirjallinen päätös. Päätöksestä on käytävä ilmi päätöksen tehnyt viranomainen ja päätöksen tekemisen ajankohta, asianosaiset, perustelut sekä sen henkilön nimi, jolta voi tarvittaessa pyytää lisätietoja. Päätöksen perusteluissa on oltava yksilöity tieto siitä, mihin asianosainen on oikeutettu tai velvoitettu tai miten asia on muutoin ratkaistu.

Päätöksen perusteluista on lisäksi käytävä ilmi, mitkä seikat ovat vaikuttaneet ratkaisuun sekä mainittava sovelletut säännökset.

Päätökseen, johon saa hakea muutosta on liitettävä valitusosoitus / muutoksenhakuohjeet (Hallintolaki 2003, 43–45 §). Haettaessa muutosta tehtyyn päätökseen, toimitaan muutoksenhakuohjeiden mukaisesti ja laaditaan kirjallinen oikaisuvaatimus tai valitus. Oikaisuvaatimuksessa tai valituksessa tulee ilmetä hakijan nimi, osoite, päätöksen tiedot (päiväys ja kuka päätöksen on antanut) ja selkeästi se, millaista muutosta haetaan. Annettua määräaikaa tulee noudattaa tai muutoin hakemusta ei käsitellä. Liitteeksi mahdolliset asiantuntijalausunnat ja muut asiaan liittyvät asiakirjat.

Valitusaika alkaa kulua vasta, kun valitusosoituskin on saatu tiedoksi eli kun päätös on vastaanotettu. Tavallinen tiedoksianto toimitetaan postitse kirjeellä vastaanottajalle. Vastaanottajan katsotaan saaneen asiasta tiedon seitsemäntenä päivänä kirjeen lähettämisestä (Hallintolaki 2003, 59 §). Jos päätös saadaan tiedoksi todisteellisesti eli saantitodistuksella, lähtee valitusaika kulumaan siitä päivästä, kun saantitodistus on allekirjoitettu (Hallintolaki 2003, 60 §).

Kunnan sosiaaliviranomaisen päätökseen voi vaatia oikaisua lautakunnalta 14 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista. Lautakunnan päätöksestä voi valittaa hallinto-oikeuteen 30 päivän kuluessa tiedoksisaannista. Hallinto-oikeuden päätöksestä voi valittaa tietyin rajoituksin korkeimpaan hallinto-oikeuteen 30 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista (Hallintolainkäyttölaki 1996 22 §). Terveystieteiden hoitoratkaisuihin, kuten esim. kuntoutuspäätöksiin ei yleensä voi hakea muutosta valittamalla, vaan palveluihin tyytymätön voi valituksen sijaan tehdä muistutuksen tai kantelun. Terveystieteiden hoitotilassa potilasasiain neuvonantaja saa neuvoja ja apua liittyen potilaan asemaan tai oikeuksiin. Viranomaisten on aina neuvottava ja ohjattava asiakasta valitus- ja muistutusasioissa. Muistutus on vapaamuotoinen keino reagoida esimerkiksi huonoksi kokemaansa kohteluun virastossa. Sosiaaliasiain neuvonantaja auttaa muistutuksen tekemisessä. Muistutus osoitetaan sosiaalihuollon toimintayksikön vastuuhenkilölle ja siihen on annettava vastaus kohtuullisessa ajassa.

Jokaisen kunnan on nimettävä sosiaaliasiain neuvonantaja. Jos asiakas on tyytymätön saamaansa palveluun tai kohteluun, hän voi pyytää sosiaaliasiain neuvonantajaa toimimaan sovittelijana. Sosiaaliasiain neuvonantaja avustaa sosiaalihuollon asiakkaita ja avustaa muistutuksen tekemisessä. Sosiaaliasiain neuvonantaja seuraa asiakkaiden oikeuksien ja aseman kehitystä kunnassa ja antaa siitä vuosittain selvityksen kunnanhallitukselle (Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 2000, 24 §). **Perhehoitaja ei ole perhehoitajuuteen liittyvässä asiassa asiakas. Perhehoidossa oleva henkilö on sosiaalitoimen asiakas.**

Kantelun voi tehdä kuka tahansa. Kantelulle ei ole asetettu määräaikoja eikä muotomääräyksiä. Kantelu tehdään oman läänin lääninhallitukselle. Muita kanteluviranomaisia ovat eduskunnan oikeusasiamies ja oikeuskansleri. Lisätietoja saa lääninhallituksen sosiaalitarastajilta sekä eduskunnan oikeusasiamiehen toimistosta.

Kuntalaisaloitteella tarkoitetaan kuntalaisen omaehtoista ja oma-aloitteista tahdonilmaisua johonkin toimenpiteeseen ryhtymiseksi. Kuntalaisen aloite on otettava asianmukaisesti käsiteltäväksi siinä viranomaisessa, joka on toimivaltainen aloitetta käsittelemään. Aloitteen teki-jälle on aina ilmoitettava toimenpiteistä, joihin aloitteen johdosta ryhdytään tai on ryhdytty.

### Perhehoitoa määrittäviä lakeja ja asetuksia

- Perhehoitajalaki 1992
- Laki perhehoitajain 2 ja 3 §:n muuttamisesta 2006
- Lastensuojelulaki 2007
- Sosiaalihuoltolaki 1984
- Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 2000
- Asetus sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista 1992
- Laki kehitysvammaisten erityishuollosta 1977
- Laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista 1987
- Mielenterveyslaki 1990
- Hallintolaki 2003
- Hallintolainkäyttölaki 1996 ■

# 3. TOIMEKSIANTOSOPIMUS- SUHTEINEN PERHEHOITO

## 3.1 Toimeksiantosopimus

Toimeksiantosopimus on se keskeinen asiakirja, jossa perhehoitaja ja sijoittaja (kunta, kuntayhtymä, erityishuolto-piiri, sairaanhoitopiiri) sopivat hoitosuhteeseen liittyvät molemminpuoliset oikeudet ja velvollisuudet (Perhehoitajalaki 1992, Laki perhehoitajain 2 §:n muuttamisesta 2006). Perhehoitoliitto suosittaa, että myös lyhytaikaisesta perhehoidosta tehdään toimeksiantosopimus. Sopimuksen liitteeksi tulee hoidettavaa koskeva asiakassuunnitelma tai hoito- ja palvelusuunnitelma.

Toimeksiantosopimuksen sisältävistä asioista sovitaan yhdessä sijoittajan ja perhehoitajan välisessä neuvottelussa. Sopiminen edellyttää siis neuvottelua. Toimeksiantosopimus tulee tehdä ennen sijoittamista. Tulkinnaalle sopimisasioissa ei saa jättää tilaa. On vältettävä sanontoja ”tarvittaessa”, ”tarpeen mukaan”, ”voidaan”. Sopimus tarkistetaan tilanteiden muuttuessa. Tarkistamisesta on käytävä neuvottelu, kun toinen osapuoli sitä vaatii. Sopimusta ei voi muuttaa yksipuolisesti. Kunkin sijoituksen ja toimeksiantosopimusneuvottelun tuloksena syntyy yksilöllinen sopimus, jonka teossa voidaan käyttää tämän ohjeen sisältämiä tietoja. (Perhehoitajalaki 1992 Laki perhehoitajain 2 §:n muuttamisesta 2006.)

Seuraavassa on käsitelty sopimuslomakkeelle kirjattavia asioita yleisellä tasolla. Sopimuslomakkeena käytetään yleisesti Kuntaliiton lomaketta (e8502 12/99). Lomakkeen hankkii sijoittaja ja sitä myy Oy Edita Ab.

### Sopijapuolet

Toimeksiantosopimus tehdään jokaisen perhehoitoon sijoitetun osalta erikseen. Sopimuksen allekirjoittavat molemmat puoliset, kun tarkoituksena on, että molemmat puoliset vastaavat perhehoitoon sijoitetun hyvinvoinnista. Myös muiden hoitoon osallistuvien kanssa voidaan tehdä erillinen sopimus tarvittaessa.

### Perhehoidossa oleva henkilö

Lomakkeen tähän kohtaan merkitään hoidettavan henkilön nimitiedot henkilötunnuksineen. Tärkeää on, että perhehoitajalle kerrotaan kaikki ne hoidettavaa koskevat henkilökohtaiset tiedot, jotka ovat välttämättömiä perhehoidon toteuttamiseksi. Näiden tietojen saamisen perhehoitajalla on lain mukaan oikeus (Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 2000, 17 §).

### Toimeksiantosopimuksen sisältö

#### a) Palkkion saaja

Palkkio maksetaan perhehoitajalle. Jos puoliset ovat yhdessä perhehoitajina, palkkio voidaan maksaa molemmille jaettuna tai vain toiselle puolisoista. Tilanne on harkittava perhehoitajan verotukselliset ja eläkeseikat huomioiden. Eläkettä kertyy kaiken suuruisista hoitopalkkioista.

#### b) Palkkion määrä

Perhehoitajalaki (1992) oikeuttaa perhehoitajan saamaan vähintään Laissa perhehoitajain 2 ja 3 §:n muuttamisesta (2006) määritellyn minimipalkkion. Lain mukaan palkkion määrä perustuu hoitoon käytettävään aikaan ja hoidon vaativuuteen. Hoitopalkkion enimmäismäärä poistui vuoden 2007 alusta lukien.

**Vuonna 2008 minimipalkkio on 317,22 euroa/kk ja vahvistettu palkkakerroin 1,124. Näin ollen palkkakerroin on noussut 2,18 %, jolla määrällä hoitopalkkioita tulee vähintään tarkistaa 1.1.2008 lukien.**

Palkkiosta neuvoteltaessa on aina määriteltävä perhehoidon sisällöllinen vaativuus: onko hoitotyö erityisen vaativaa ja sitovaa? Vaatiiko hoito yhtämittaista huolenpitoa, avustamista ja silmälläpitoa? Tämä on erityisen tärkeää hoidettaessa kehitysvammaisia, mielenterveyspotilaita, vanhuksia tai erityistä hoitoa ja kasvatusta tarvitsevia lapsia ja nuoria. Lisäksi on todettava, edellyttääkö työ perhehoitajalta erityisiä valmiuksia, kokemusta, asiantuntemusta tai ammattikoulutusta. Palkkiota korottavia tekijöitä ovat perhehoidon vaatima yötyö, hoidettavan vaikeavammaisuus tai sairaus (liikuntavamma, aistivamma, vaikea psyyken vamma, epilepsia), haastava käyttäytyminen, lastensuojelun ei-diagnosoidut, mutta vaativat hoidon tarpeet.

Hoidon vaativuus ja sitovuus eivät aina ole todettavissa ja arvioitavissa perhehoidon alkaessa ja toimeksiantosopimusta tehtäessä. Siksi on tärkeä sopia, milloin hoidon vaativuutta ja sitovuutta sekä sopimusta tarkastetaan ensimmäisen kerran (esim. 2-3 kk kuluttua). Usein hoitotyö vaatii perhehoitajan kotona olemista, eikä hän voi käydä kodin ulkopuolisessa työssä. Perhehoitotyö voi muodostaa hänen ainoan tulonlähteen. Kaikki tämä pitäisi huomioida hoitopalkkiota määritettäessä. Palkkiota pienentävänä seikkana ei voida pitää esim. lapsen päiväkodissa

tai koulussa olemista tai hoidettavan työssäkäyntiä, koska perhehoitajalla on kuitenkin ympärivuorokautinen vastuu sijoitetusta.

Palkkion maksamisesta hoidon keskeytyksen tai osa-aikaisen hoidon ajalta on myös sovittava. Hoito voi keskeytyä perhehoitajasta riippumattomasta syystä, esim. hoidettavan sairaalahoidon, laitoshoidon, pitkäkhön omaisten luona oleskelun tms. takia. Tällöin palkkiota määritetäessä on huomioitava, mitä perhehoitajalta edellytetään esim. yhteyksien pitämisessä, hoidon avustamisessa ja hoitopaikan ylläpitämisessä.

Lyhytaikaisessa perhehoidossa, kriisi- ja tukiperhetoiminnassa palkkio voidaan sopia samojen perussääntöjen mukaan kuin edellä on kuvattu pitkäaikaisen perhehoidon osalta. Yleensä maksu määritetään vuorokausiperusteiseksi, jolloin lyhytaikaisen hoidon erityisyys ja vaativuus otetaan huomioon palkkiota korottavina tekijöinä. Maksu voidaan määrittää myös kuukausiperusteiseksi. Myös maksutavasta ja maksupäivästä on sovittava.

Lain mukaan palkkiota ei makseta henkilölle, joka hoitaa omaa alle 18-vuotiasta perhehoitoon sijoitettua lastaan eikä henkilölle, joka on kieltäytynyt vastaanottamasta palkkiota.

#### c) Kustannusten korvaaminen, nk. kulukorvaus

Lain mukaan, jollei toisin sovita, perhehoitajalle maksetaan korvaus perhehoidossa olevan henkilön hoidosta ja ylläpidosta aiheutuvista kustannuksista. Täyden korvauksen periaate on kirjoitettu Lakiin perhehoitajalain 2 ja 3§:n muuttamisesta 2006, jonka mukaan perhehoitajalle maksetaan todellisten kustannusten mukainen korvaus. Perhehoitaja ei ole sijoitettavaan henkilöön nähden elatusvelvollinen ja perhehoidossa olevan henkilön – myös lapsen – tulisi voida viettää mahdollisimman normaalia elämää mm. harrastusten osalta. (Perhehoidon lainsäädäntö, Jarkko Helminen 1998, s. 96.)

Korvauksen yläraja poistui vuoden 2007 alusta. Perhehoitajille maksettavia kulukorvauksia tulee **tarkistaa kalenterivuositain** vuoden alusta elinkustannusindeksin (lokakuu 1951=100) edellisen vuoden lokakuun vuosimuutoksen mukaisesti. Kulukorvauksen vähimmäismäärä on ollut vuoden 2007 alusta alkaen 350 euroa perhehoidossa olevaa henkilöä kohti kuukaudessa. Tämä euro määrä vastaa lain voimaantulosäännön mukaan elinkustannusindeksin vuoden 2006 lokakuun pistelukua, joka oli 1 633. Vähimmäismäärää tulee korottaa vastaamaan vuoden 2007 lokakuun pistelukua 1 677, jolloin **korotus on 2,67 %**. **Kulukorvauksen vähimmäismäärä on siten 1.1.2008 lukien 359,43 euroa perhehoidossa olevaa henkilöä kohti kuukaudessa.**

Kulukorvauksen tarkoituksena on korvata perhehoidossa olevan henkilön ravinnosta, asumisesta, virkistys- ja harrastustoiminnasta, henkilökohtaisista tarpeista ja

muusta elatuksesta aiheutuvat **tavanomaiset, jatkuva-luonteiset menot**. Tiedossa olevista erityiskuluista tulee sopia erikseen. Korvaus sisältää myös ne tavanomaiset terveydenhuollon kustannukset, joita ei muun lainsäädännön nojalla korvata.

Kulukorvaus sisältää lastensuojelulain nojalla sijoitetun lapsen tai nuoren omaan käyttöön annettavat käyttövarat (Lastensuojelulaki 2007, 55 §). Perhehoitoliitto suosittaa kulukorvauksen tarkistusta lapsen täyttäessä 15 vuotta, jolloin siirrytään lakisääteiseen kuukausirahaan ja toisen kerran lapsen täyttäessä 17 vuotta, jolloin lapsilisä poistuu. Kulukorvaus voi sisältää muille hoitoryhmille maksettavan kannustusrahan tms. nimikkeellä olevan ”viikkotai taskurahan”.

Kulukorvausta **korottavana tekijänä** ovat esim. vamasta tai sairaudesta johtuva normaalia suurempi kulu, normaalia suuremmat matkakulut tai yhteydenpito-kulut.

Toimeksiantosopimuksessa sovitaan myös, kenelle lapsilisä ja mahdollinen hoitotuki maksetaan. Perhehoitoliitto suosittaa käytäntöä, jossa lapsilisä ja hoitotuki maksetaan kunnan suostumuksella perhehoitajalle, vaikka sijoittavalla kunnalla on oikeus periä lapsilisä ja hoitotuki perhehoidon kustannusten korvauksena. (Laki sosiaali- ja terveyshuollon asiakasmaksuista, 1992.)

Kustannusten korvaamisesta on sovittava myös siltä varalta, että hoidettava on pitkään poissa perhekodista. Suositeltavaa on, että kustannuskorvauksen maksamiskäytännöstä sovitaan yli kahden viikon poissaoloista. Perhehoitoliitto suosittaa, että alle kahden viikon mittaiset poissaolot eivät vaikuta vähentävästi kulukorvaukseen. Hoidettavan poissaolon ajalta kulukorvausta tulee mak-  
saa ainakin kuluista, jotka jatkuvat hoidettavan poissa ollessakin (asumiskulut, käyttövarat jne.). Toimeksiantosopimusta tehtäessä on tarkkaan selvitettävä, mitkä kustannukset katetaan kulukorvauksella ja sovittava erityiskulujen korvaamisesta, lomakkeen kohdassa ”Erityisten kustannusten korvaaminen”.

#### d) Käynnistämiskorvaus

Lain mukaan perhehoitajalle maksetaan perhehoidon käynnistämisestä aiheutuvista tarpeellisista kustannuksista korvausta jokaisen pitkäaikaisen hoitosuhteen alkaessa. Korvattavia kohteita voivat olla mm. asuntoon kohdistuvat välttämättömät korjaus- ja muutostyöt, kalusteet, vuodevaatteet, ensivaatekerta, leikkikalut sekä harrastusvälineet kuten polkupyörä, sukset, lasketteluvälineet, jääkiekkovarusteet, tietokone jne.

**Vuonna 2008 käynnistämiskorvauksen enimmäismäärä on 2 552,64 euroa.**

Perhehoitajille maksettavia käynnistämiskorvauksia tulee tarkistaa kalenterivuositain vuoden alusta elinkustannusindeksin (lokakuu 1951=100) edellisen vuoden lo-

kakuun vuosimuutoksen mukaisesti. **Edellä mainitusti elinkustannusindeksin muutos lokakuusta 2006 lokakuuhun 2007 on 2,69 prosenttia, jolla määrällä käynnistämiskorvauksia tulee vähintään tarkistaa 1.1.2008 lukien.**

Perhehoidon aloittamisesta mahdollisesti aiheutuva **ansionmenety**s voidaan huomioida käynnistämiskorvauksessa. Osana perhehoitajalle maksettavaa käynnistyskorvausta voidaan korvata perhehoitajan itse maksamat valmennuskustannukset (esim. Pride-valmennus).

Käynnistämiskorvauksen myöntämisen perusteissa ja käytännöissä on usein kuntakohtaisia eroja. Käytännössä perhehoitaja voi listata (aina kun mahdollista yhdessä sijoittajan kanssa) perhehoidon käynnistämiseksi tarvittavat hankinnat kustannuksineen, jonka mukaan sijoittaja voi maksaa käynnistämiskorvauksen. Käynnistämiskorvauksen kuoleentumisaika vaihtelee 3–5 vuoden välillä. Mikäli perhehoito lakkaa lyhyemmän ajan kuluessa, voidaan kohtuus ja tilanne huomioiden sopia kuoleutumattoman osan takaisinmaksusta tai esim. välineiden luovuttamisesta kunnalle tai sijoitetun käyttöön edelleen. Myös tarvikkeiden käyttäjästä ja uudistamisen ajankohdasta on syytä keskustella ja sopia.

Käynnistämiskorvauksesta neuvoteltaessa on huomattava, että korvaus voi tulla myös esim. vammaispalveluina tai lääkinnällisenä kuntoutuksena terveydenhuollon piiristä.

#### e) Käyttövarat

Sijoitetun lapsen ja nuoren käyttövarat sisältyvät kulukorvaukseen (Laki perhehoitajalain 2 ja 3 §:n muuttamisesta 2006). Lapselle tai nuorelle on annettava hänen omaan käyttöönsä kalenterikuukaudessa käyttövaroja iästä ja kasvuympäristöstä riippuen siten, että alle 15-vuotias saa määrän, joka vastaa hänen yksilöllistä tarvettaan ja 15 vuotta täyttänyt saa vähintään määrän, joka vastaa yhtä kolmasosaa yhdelle lapselle suoritettavasta elatustuen määrästä (Lastensuojelulaki 2007, 55 §).

Muiden kuin lastensuojelutoimenpitein perhehoidossa olevien käyttövarat määräytyvät Lain sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista (1997) mukaisesti. Hoidettavan omaan käyttöön on jätävä vähintään 90 euroa kuukaudessa 1.1.2008 alkaen. Käytännön järjestelyistä näissä tapauksissa sovitaan edunvalvojan kanssa.

#### f) Erityisten kustannusten korvaaminen

Lain mukaan kulukorvauksen lisäksi korvataan sellaiset perhehoidossa olevan henkilön yksilöllisistä tarpeista johtuvat terapian ja terveydenhuollon sekä alle 21-vuotiaan lapsen tai nuoren opinnoista aiheutuvat erityiset kustannukset, joita ei muun lainsäädännön nojalla korvata. Terapiaan, terveyden- tai sairaudenhoitoon liittyvät pysyväisluonteiset tai pitempikestoiset kustannukset voidaan liittää maksettavaksi varsinaisen kulukorvauksen

yhteydessä. Vaihtoehtoisina menettelytapoina voivat olla maksusitoumus, sijoittaja maksaa kulut tai perhehoitaja saa korvauksen kuitteja vastaan. Erityislakien nojalla korvattavista terapia- ja terveydenhoitokuluista kuten avo- huollon tukitoimista yleensä, on sovittava ja päätettävä mistä ja miten kustannukset katetaan.

Tässä kohdassa voidaan sopia myös lomanvietosta (sijoitettu viettää lomaa yhdessä perhehoitajan kanssa tai erillään) ja harrastuksista johtuvien erityisten kulujen korvaamisesta. (Lastensuojelulaki 2007, 55 §.)

#### g) Toimeksiantosopimuksen kestoaika

Tähän merkitään sovittu perhehoidon aloituspäivä. Määräaikaisen sopimuksen kohdalla merkitään myös hoidon päättymispäivä. Jos hoito on sovittu jatkumaan toistaiseksi, tästä tehdään merkintä ao. kohtaan.

#### h) Hoidettavan oikeudet, tukitoimet ja harrastukset

Tässä määritellään perhehoitoon sijoitetun oikeudet perhehoidossa. Lastensuojelun perhehoidossa on ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu. Lastensuojelulain (2007) mukaan lapselle tulee turvata lapsen yksilölliset tarpeet ja toiveet huomioiden tasapainoinen kehitys ja hyvinvointi, läheiset ja jatkuvat ihmissuhteet, mahdollisuus saada ymmärtämystä, hellyyttä, valvontaa ja huolenpitoa, turvallinen ja virikkeitä antava kasvuympäristö, tasavertainen perheenjäsenyys, ruumiillinen ja henkinen koskemattomuus, mahdollisuus osallistumiseen ja vaikuttamiseen omissa asioissa, itsenäistyminen ja kasvaminen vastuullisuuteen sekä kielellisen, kulttuurisen ja uskonnollisen taustan huomioiminen, lapsen ja nuoren taipumuksia ja toiveita vastaava koulutus sekä taloudellinen tuki harrastuksiin.

Lastensuojelun asiakkaana olevalla lapsella tulee olla nimettynä hänen asioistaan vastaava sosiaalityöntekijä (Lastensuojelulaki 2007, 13§). Hänen tai muun lastensuojelun työntekijän tulee myös tavata lasta riittävän usein henkilökohtaisesti (Lastensuojelulaki 2007, 29§). Sijoitetulla lapsella on oikeus saada tietää mm. miksi hänet on otettu huostaan ja miten hänen asiassaan on toimittu ja aiotaan toimia (Lastensuojelulaki 2007, 53§).

Aikuisen hoidettavan kohdalla painottuu ihmisarvon ja itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen ja yksilöllisyyden huomioiminen ja omatoimisuuden kannustaminen. Tässä luetellaan em. tavoitteiden toteutumiseksi välttämättömät toimet liittyen mm. henkilön harrastuksiin, lomajärjestelyihin, terveydenhoitoon, terapiaihin jne. Lisäksi sovitaan tarkemmin em. toimien toteuttamistavasta ja aiheutuvien kustannusten korvaamisesta. Tarvittaessa voidaan käyttää myös liitettä.

#### i) Oikeus vapaaseen

Perhehoitajalla on oikeus yhteen arkivapaapäivään kutakin sellaista kalenterikuukautta kohden, jolloin hän on

toiminut perhehoitajana vähintään 14 vuorokautta. Vapaapäiviä voi siten kertyä vuodessa 12. Lakimääräistä pidemmästäkin vapaasta on mahdollista sopia. Myös tällöin sijoittaja vastaa kuluista. Kehitysvammaisten ja aikuisten perhehoidossa vapaan määrä vaihtelee pääsääntöisesti 30 – 45 vuorokauteen vuodessa. Vapaan tavoitteena on taata perhehoitajalle mahdollisuus irrottautua sitovasta tehtävästään, mikä tukee perhehoitajan jaksamista. Vapaan pitäminen palvelee siten myös perhehoidossa olevan henkilön hyvinvointia, ja mm. nuoren vammaisen henkilön itsenäistymistä. Perhehoitajien mahdollisuus yhteiseen vapaa-aikaan tukee sekä parisuhdetta että perhehoitoa. Mikäli perhehoitaja ei halua käyttää oikeuttaan vapaaseen, siitä tulee olla maininta sopimuksessa.

#### j) Vapaan toteuttaminen

Perhehoitajain (1992) mukaan sijoittajan on huolehdittava tai avustettava perhehoidossa olevan henkilön hoidon tarkoituksenmukaisessa järjestämisessä perhehoitajan vapaan ajaksi. Hoito voidaan toteuttaa järjestämällä kotiin hoitaja (esim. kodinhoitaja, sukulainen) tai sijoittamalla hoidossa oleva henkilö muuhun hoitoon esim. toiseen perhekotiin, leirille tai laitokseen.

Sijoittaja voi tukea myös koko perheen virkistymistä ja jaksamista tukemalla yhteistä lomanviettoa myöntämällä taloudellista tukea loman viettämisestä varten. Useimmiten perhehoitaja järjestää itse perheen yhteisen loman, jolloin mitään korvaavaa hoitoa ei tarvita. Sovitaanpa toimeksiantosopimuksessa millaisesta tavasta tahansa, on tärkeintä, että vapaan pitäminen käytännössä myös on mahdollista.

#### k) Palkkion maksaminen vapaan ajalta

Palkkio maksetaan toimeksiantosopimuksessa sovitun vapaan ajalta.

#### l) Kustannusten korvaaminen vapaan ajalta

Silloin kun perhehoitaja järjestää ja kustantaa itse vapaan pitämisen, kulukorvaus tulee maksaa täysimääräisenä. Sijoittajan järjestäessä kustannuksellaan hoidettavalle korvaavan hoidon, on suositeltavaa maksaa vähintään 50 % kulukorvauksesta kiinteiden kulujen kattamiseksi.

#### m) Koulutus, työnohjaus, valmennus

Sijoittajan (kunta, kuntayhtymä, erityishuoltoapiiri, sairaanhoitopiiri) tehtävänä on vastata perhehoitajan tarvitsemasta valmennuksesta, työnohjauksesta ja koulutuksesta. Täydennyskoulutuksen sisällön tulisi määräytyä perhehoitajan aikaisempi koulutus ja perhehoidon sisältö, vaativuus ja tarve huomioon ottaen. Perhehoitajalaki (1992) puhuu tarvittavasta koulutuksesta. Toimeksiantosopimuksessa tulee näkyä, miten sijoittaja mahdollistaa perhehoitajan osallistumisen koulutuksiin, työnohjauk-

seen ja vertaisryhmiin esim. vuosittain sekä sopia kustannusten korvaamisesta.

#### n) Irtisanominen

Lain mukaan, jos toimeksiantosopimuksessa ei ole toisin sovittu, voidaan sopimus irtisanoa päättymään irtisanomista seuraavan kahden kuukauden kuluttua. Jos näin sovitaan, rasti merkitään lomakkeen ao. kohtaan. Mikäli sovitaan muunlaisesta irtisanomisajasta tai menettelytavasta, on siitä tehtävä merkintä toimeksiantosopimukseen. Käytännössä on tärkeää erottaa **toimeksiantosopimuksen irtisanominen ja purkaminen**.

#### Muuta huomioitavaa

Toimeksiantosopimusta tehtäessä on perhehoitajalle selvitettävä vakuutus- ja vastuukysymykset (s. 19-20). Sijoittajan tulee ottaa perhehoitajalle lakisääteinen tapaturmavakuutus (s. 19 )

Hoidettavaa varten mahdolliset vastuuvakuutukset ovat sijoittajalle vapaaehtoisia, mutta suositeltavia. Perhehoitoon sijoitettu kannattaa aina liittää perhehoitajan **laajennetun** kotivakuutuksen piiriin (s. 20).

Myös lyhytaikaisessa perhehoidossa sekä kriisi- ja tukiperhehoitamisessa on suositeltavaa käyttää toimeksiantosopimusta. Tästä on hyötyä perhehoitajalle mm. eläkekertymän osalta, koska toimeksiantosuhteisesta perhehoidosta maksettava palkkio kerryttää eläkettä. Myös vakuutuksien kannalta toimeksiantosopimus voi olla perhehoitajalle muuta sopimusmuotoa turvallisempi vaihtoehto.

Kaikissa perhehoidon muodoissa on huomattava, että toimeksiantosopimukseen kuuluu pakollisena liitteenä asiakassuunnitelma (lastensuojelun perhehoito) tai palvelu-, hoito-, kuntoutus- tai muu vastaava suunnitelma (aikuisten perhehoito) (s. 8-9). Asiakas- ja palvelusuunnitelma tulisi aina huomioida jo toimeksiantosopimusta tehtäessä, koska sillä on suora vaikutus mm. perhehoitoon sijoitetun hoidettavuuden määrittelyyn ja siten myös palkkion suuruuteen. Lisäksi asiakassuunnitelmassa määritellään mm. lapsen tarvitsemat erityispalvelut ja harrastukset, joihin myös jokaisella sijoitella lapsella tulisi olla oikeus. Perhehoitajien tuen (työnohjaus, koulutus jne.) tarpeet määrittyvät myös pitkälle asiakassuunnitelman perusteella.

#### Jälkihuolto

Lastensuojelun sijaishuollossa olevalla lapsella ja nuorella on huostaanoton päättymisen jälkeen oikeus jälkihuoltoon. Jälkihuolto voi jatkua perhehoitona, jolloin siitä tulee olla toimeksiantosopimus. Sijaisperhe voi toimia myös nuoren tukiperheenä. Kunnan jälkihuoltovelvoite päättyy nuoren täytettyä 21 vuotta, ellei kyseessä ole erityishuoltoa tarvitseva kehitysvammaisen nuori.

Nuoren kanssa jälkihuollosta tehdään asiakassuunnitelma (s. 9). Sijoittajan tulee järjestää nuorelle mm. asunto, tarjota itsenäistymisvarat sekä tukea nuoren opintoja ja muullakin tavalla nuoren kasvua itsenäisyyteen. Itsenäistymisen tukemiseksi laki velvoittaa kuntaa tukemaan myös nuorelle läheisiä ihmisiä, että nämä voisivat puolestaan tarjota nuorelle hänen tarvitsemaansa tukea. Itsenäistymisvarat kerrytetään lapsen omista tuloista sijaishuollon aikana tai kunnan varoista, jollei hänellä ole omia tuloja. (Lastensuojelulaki 2007, 77 §.) Nuori voi hankkia varoilla mm. tarpeellisia asumiseen ja elämiseen liittyviä tarvikkeita kuten huonekaluja, astioita jne.

### 3.2 Verotus

Perhehoitajan veronalainen tulo muodostuu palkkiosista ja kulukorvauksesta (Ennakkoperintälaki 1996, 25 §). Perhehoidosta aiheutuvien kustannusten perusteella perhehoitajalla on oikeus vaatia verotuksessaan vähennystä kulukorvausta ja maksettuja matkakorvauksia vastaava määrä. Palkkio on nimenomaisesti palkkio eikä palkkaa. Verotuksen yhteydessä perhehoitajalta peritään palkkiosista sairauspäivärahamaksu, joka on 0,67 % vuonna 2008 (Sairausvakuutuslaki 2004).

Kuukauden työkorvaus (palkkio) ja seuraavan kuukauden kulukorvaus ja mahdolliset matkakorvaukset lasketaan perhehoitajan tuloksi ja niiden yhteismäärästä suoritetaan ennakonpidätys. **Kulukorvaus kannattaakin huomioida perhehoitajan verokortissa ja hakea pidätysprosentin pienennys etukäteen vuoden vaihtuessa. Kulukorvauksen ja matkakorvausten osuus on kuitenkin muistettava ilmoittaa vähennyksissä joka vuosi.**

Perhehoitajan toimiessa toiminimellä, hän maksaa ennakoverolipulla oman ennakoveronsa (Ennakkoperintälaki 1996, 25.2 §).

Veroehdotuksessa palkkion ja kulukorvauksen yhteismäärä sekä työntekijän eläkemaksu ovat yleensä valmiiksi merkittyinä. Perhehoitajan vastuulla on kuitenkin tarkistaa tiedot ja niiden puuttuessa tai ollessa virheellisiä lisättävä tai korjattava ne. Perhehoitajan tulee myös lisätä lomakkeelle kulukorvaukset ja matkakustannukset vähennyksiksi kohtaan ”muut tulonhankkimiskulut” ja palauttaa lomake verohallinnolle. Tieto kulukorvauksesta ei ole veroehdotuksessa valmiina verovähennyksen osalta, koska verotuksen yleisen periaatteen mukaan verovähennystä on aina itse vaadittava (Ennakkoperintälaki 1996, 18.1 §).

#### Vähennykset todellisten kulujen mukaan

Perhehoitoperheille, joihin on sijoitettuna useampia hoidettavia on usein kannattavampaa vähentää verotuksessa aiheutuvat kulut tositteiden perusteella. Jos perhehoitaja haluaa, että vähennykset tehdään todellisten kulujen

mukaan, on perhehoitajalla muistiinpanovelvollisuus sekä velvollisuus tositteiden säilyttämiseen. Tuloista ja menoista on tehtävä riittävästi eriteltyt muistiinpanot, joihin tositteet liitetään. Menoeriä osoittavien merkintöjen tulee perustua päivätyihin ja numeroituihin tositteisiin. (Verohallituksen päätös muistiinpanovelvollisuudesta ja muistiinpanoista 2 §).

Perhehoitajan kannattaa neuvotella toiminnasta aiheutuvien menojen verovähennyksistä oman verotoimiston kanssa. Neuvottelussa on hyvä raamittaa sitä, missä suhteessa hoidettavien ja oman perheen kulut jaetaan esim. kiinteistön poistojen osalta. Muita vähennyskelpoisia asumisen menoja ovat mm. lämmitys-, sähkö-, vesi- ja jätehuoltokulut. Lisäksi auton käytöstä aiheutuneet kulut ja investoinnit voidaan vähentää verotuksessa. Perhehoitajan tulee pitää ajopäiväkirjaa auton käytöstä.

Muita tulonhankkimisesta aiheutuneita vähennyskelpoisia hoidettavien menoja ovat ruoka-, vaate-, puhelin-, sanomalehti-, lääke-, vakuutus- ja harrastuskulut. Perhehoitotoiminnan moninaisuuden vuoksi hoidosta aiheutuvia ja vähennyskelpoisia kuluja voi olla muitakin. Esimerkiksi perhehoitoperhe, joka koostuu 12 henkilöstä, joista 7 on sijoitettuja, voi saada kaikista asumiskuluistaan 65 % verotuksessa vähennykseen oikeuttavana menoina. Kiinteistön poistomenoina tällöin voidaan hyväksyä n. 50 % investointimenoista.

Todellisten kulujen vähentäminen verotuksessa vaatii järjestelmällistä kirjanpitoa kuluista. Perhehoitajan tulee itse kerätä tositteet ja tehdä yhteenvedo kuluista. Tämän jälkeen varsinainen kirjanpito on hyvä toteuttaa tilitoimiston kanssa yhteistyössä, jolloin järjestelmä saa lisää ”uskottavuutta”. Kirjanpitoon perehtynyt perhehoitaja voi tehdä myös itse koko kirjanpidon. Vuosittaiset kustannukset tilitoimiston työstä riippuvat toiminnan laajuudesta. Tilitoimiston osuus kustannuksena on arviolta n. 300-600 euroa/vuosi. Useita sijoitettuja hoitaville perhehoitajille todellisiin kuluihin perustuva verovähennystapa tuo väännäälle usein myös hyvän taloudellisen vastineen.

**Lisää verotusasiaa [www.perhehoitoliitto.fi](http://www.perhehoitoliitto.fi).**

### 3.3 Perhehoitajan sosiaaliturva

#### Työttömyysturva

Perhehoitajan mahdollisuus saada rahallista tukea työttömyysajalle riippuu yleensä siitä, millaisia muita töitä hän on tehnyt. Toimeksiantosuhteisena perhehoitajana toimimista ei lasketa työssä olemiseksi, mutta se voi pidentää työttömyysturvan tarkastelujaksoa. Työttömyysturva on muodoltaan joko ansiopäivärahaa, peruspäivärahaa tai työmarkkinatukea.

Työttömyysturvaan liittyviä päivärahoja voi saada 17-64-vuotias työtön, joka asuu Suomessa, hakee kokoaika-työtä, on työkykyinen ja työmarkkinoiden käytettävissä

sekä ilmoittautuu työttömäksi työnhakijaksi työvoimatoimistoon. Lisäksi hänen tulee täyttää työssäoloehto, jonka tarkemmasta määrittämisestä saa tietoa työvoimatoimistosta. (Työttömyysturvalaki 2002.)

Henkilö voi saada ansiopäivärahaa, jos hän on ennen työttömyyden alkua ollut työttömyyskassan jäsenenä vähintään 10 kuukautta ja täyttää työssäoloehdon. Tätä varten on täytynyt olla työssä 43 viikkoa viimeisimmän kahden vuoden aikana. Työajan on tänä aikana oltava vähintään 18 tuntia viikossa, ja palkan työehtosopimuksen mukainen. Ellei alalla ole työehtosopimusta, kokoaikatyön palkan on oltava vähintään 40 kertaa peruspäivärahan suuruinen.

Kahden vuoden tarkastelujaksoa voidaan pidentää sairauden, laitoshoidon, asevelvollisuuden, opintojen, lasten syntymän, lastenhoidon tai muun näihin verrattavan syyn takia, kuitenkin enintään seitsemän vuotta. Tätä arviota tehdessä otetaan huomioon henkilön koko työhistoria. Perhehoitajana toimiminen yleensä on myös hyväksyttävä syy olla pois työmarkkinoilta.

Jos henkilö ei ole vakuuttanut itseään työttömyyskassassa tai kassan jäsenyysehto ei vielä täyty, hän voi saada peruspäivärahaa, jos työssäoloehto (43 viikkoa) (kuitenkin) täyttyy.

Perhehoitajana toimiminen ei kerrytä työssäoloehdotusta, sillä perhehoitaja ei ole työsuhteessa. KHO:n päätöksen mukaan perhehoitajalle maksettava palkkio ei ole verotuksellisesti palkkaa vaan työkorvausta.

Koska perhehoitaja on toimeksiantosopimussuhteessa sijoittajaan (yleensä kunta), hän ei ole perhehoitajana työsuhteessa. Tästä johtuen häntä ei voida ottaa työttömyyskassan jäseneksi. Tämä ei luonnollistakaan koske perhehoidon lisäksi tehtävää muuta työtä. Perhehoitajana toimimisen takia ei myöskään voida erottaa työttömyyskassasta.

Toiminimellä toimiva perhehoitaja voi vakuuttaa itsensä yrittäjien työttömyyskassoissa (esim. AYT, SYT) ja saada ansioon suhteutettua työttömyysturva (Työttömyysturvalaki 2002). Työttömyyden alkaessa yritystoimintaa on oltava takana viimeisen neljän vuoden aikana vähintään kahden vuoden verran. YEL-vakuutuksen tulo on oltava koko ajan vähintään 710 euroa /kk (MYEL-vakuutuksessa 400 euroa).

Jotta työttömyysturva karttuisi tällä tavalla, YEL-tuloa on oltava vuodessa vähintään 8520 euroa, joten perhehoidossa on oltava useita hoidettavia. YEL-tulossa huomioidaan perhehoidon palkkio, ei kulukorvausta. Perhehoitajan täytyy luonnollisesti hoitaa myös muut yrityksen perustamiseen liittyvät toimet.

Työttömyyspäivärahaa saadakseen henkilön täytyy olla työmarkkinoiden käytettävissä eikä hän saa työllistyä yritystoimintaa vastaavalla tavalla omassa työssään. Työttömyysturva ei ole lisätulo jonkin muun etuuden jatkeeksi eikä sitä myönnetä sen takia, että henkilön tulot ovat muutoin alhaiset. (Työttömyysturvalaki 2002, 11 §.)

Jos hoitotyö on kovin työllistävää, perhehoitaja ei voi olla työmarkkinoiden käytettävissä. Tällöin todetaan, että henkilö on työllistynyt yritystoimintaa vastaavasti omassa työssään, vaikka yritystä ei olisi kukaan perustettu. Hoitotyön työllistävyys voidaan todeta hoidettavan hoito- ja palvelusuunnitelmasta. Työllistävyttä voidaan arvioida myös sen perusteella, onko hoitotyö aloitettu esim. palkkatyön tai opiskelun ohessa.

Perhehoidosta saatua palkkiota ei vähennetä työttömyyspäivärahasta, koska kysymyksessä ei ole sosiaali-etuus. Perhehoitajana toimiminen on silti aina ilmoitettava työvoimatoimistoon.

Sekä perus- että ansiopäivärahaa voi saada enintään 500 päivän ajan. Jos työtön perhehoitaja ei saa työttömyyspäivärahaa, hän voi hakea työmarkkinatukea, joka on sosiaalivastuun luonteinen tuki. Työmarkkinatukeen ei edellytetä työssäoloehdotusta. Sitä myönnetään tarveharkinnan mukaan. Tällöin sekä puolison tulot että perhehoidosta saatava palkkio vaikuttavat siihen, paljonko työmarkkinatukea myönnetään. (Työttömyysturvalaki 2002, 2 §.)

### Opintotuki

Perhehoitajallakin on mahdollisuus lähteä opiskelemaan. Opintoja tuetaan rahallisesti monin eri tavoin. Tukitapa riippuu lähinnä siitä, miten perhehoitaja yleensä hankkii elantonsa.

Työsuhteessa kodin ulkopuolella oleva perhehoitaja voi saada Koulutusrahaston myöntämää aikuiskoulutustukea. Opintoja varten on työstä otettava vähintään kaksi kuukautta opintovapaata, ja työn on jatkuttava opintojen jälkeen. Työhistoriaa on löydettävä vähintään 10 vuoden verran. Aikuiskoulutustuen määrä koostuu perusosasta ja ansio-osasta. Tuen aikana ansiotuloja saa olla enintään 75 % tuen määrästä (Laki aikuiskoulutustuesta 2000).

Perhehoitaja, jolla on yritystoimintaa, voi saada myös aikuiskoulutustukea, jos tulot ovat vähentyneet opiskelujen aikana. Tukea haetaan jälkikäteen, ja se on perusosan suuruinen.

Opintoihin voi käyttää myös vuorotteluvapaata. Vuorotteluvapaata voi ottaa 90 - 359 päivää, ja työpaikalle on otettava samaksi ajaksi töihin työtön työnhakija. Vuorottelukorvauksen määrä on 70 % työttömyyspäivärahan määrästä ilman lapsikorotuksia. Työhistoriaa on oltava takana 10 vuoden verran, josta viimeisin vuosi saman työnantajan palveluksessa (Vuorotteluvapaalaki 2002).

Työtön perhehoitaja voi saada joko koulutustukea tai koulutuspäivärahaa, joita haetaan Kelalta tai omalta työttömyyskassalta. Työttömien koulutustuet ovat osapuilleen samansuuruisia kuin työttömyysajan korvaukset. Ansiotulorajat määräytyvät suurin piirtein samoin kuin työttömyysaikana (Laki julkisesta työvoimapalvelusta 2002).

Edellä mainittujen tukimuotojen aikana opiskeleva perhehoitaja voi olla oikeutettu Kelan myöntämään yleiseen

asumistukeen tai sen korottamiseen (Valtioneuvoston asetus asumistuen määräytymisperusteista 2007).

Normaali opintoraha on luonnollisesti myös käytettävissä. Opintorahan määrä on kuitenkin yleensä pienempi kuin edellä mainittujen tukien.

Sekä perhehoitajan palkkio että kulukorvaus ilmoitetaan verotukseen tuloina. Kulukorvauksen osuus kuitenkin vähennetään jälkikäteen selvityksen perusteella. Perhehoitajan oman opintotuen kohdalla logiikka on samantyylinen: Kela tarkastaa jälkikäteen tulot, ja koska myös kulukorvaus näkyy tulona, vuositulo saattaa mennä tulorajan yli, jolloin seurauksena on takaisinperintäehdotus. Perinnän voi välttää toimittamalla Kelalle selvityksen kulukorvauksen osuudesta, jolloin tulona huomioidaan vain palkkion osuus.

Verotuksen, opintotuen ja monen muun tukiasian takaperoiselta tuntuva käsittelyjärjestys johtuu siitä, että KHO:n päätöksen (10.3.1997) mukaan perhehoitajan palkkiota ei pidetä verotuksessa enää palkkana vaan muuna työstä saatuna korvauksena, joka aiheuttaa, että kulukorvauskin on ensisijaisesti verotettavaa tuloa. Jos kulukorvauksen määrästä esitetään selvitys, kulukorvaus vähennetään ansiotuloista.

Kun puhutaan perhehoitajan **tulojen vaikutuksesta lapsen opintotukeen**, tarkoitetaan nimenomaan perhehoitajan **biologisia lapsia**. Huostaanotetun tai jälkihoidossa olevan lapsen vanhempien tulot katsotaan nollassi, jolloin lapsi voi saada opintotukeensa vähävaraiskorotuksen.

Vanhempien tuloja ei tarvitse selvittää Kelalle, koska Kela käyttää viimeksi toimitetun verotuksen tietoja, jotka se saa verottajalta. Nykyiset tulot kannattaa selvittää vain, jos ne ovat olennaisesti alhaisemmat kuin viimeksi toimitetun verotuksen.

Verohallinto ilmoittaa Kelalle opintotukea saavien opiskelijoiden vanhempien perhehoitopalkkiot sellaisina, että niistä on vähennetty kulukorvaukset. Jälkikäteisellisyksiä ei siis yleensä tarvitse tehdä, jos kulukorvausasia on selvitetty oikein jo verotuksessa. Omat opiskelujen tuet ja tukirajat kannattaa aina selvittää Kelasta tai Koulutusrahastosta.

### Perhehoitajan sairauspäiväraha

Perhehoitaja on oikeutettu saamaan sairauspäivärahaa omavastuuajan (sairastumispäivä + 9 arkipäivää) jälkeen verotettavien tulojensa perusteella laskettavan sairausvakuutuspäivärahan suuruisena. (Sairausvakuutuslaki 1963, 1 §.) Sairauspäiväraha antaa mahdollisuuden hoidolle ja toipumiselle. Mikäli hoito jatkuu perheessä sairausloman ajan, perhehoitaja on oikeutettu saamaan sekä sairauspäivärahan että hoitopalkkion ja kulukorvaukseen.

Sairauspäivärahaa haettaessa perusteena on lääkärintodistus, jossa lääkäri suosittelee sairauslomaa. Tehdessään päätöstä sairauspäivärahan myöntämisestä Kela arvioi

perhehoitajan työkyvyttömyyttä perhehoitajan esittämän selvityksen pohjalta. Perhehoitajan tuleekin kuvata sv-päiväraha hakemuksessaan työtään ja kertoa, mitä tehtäviä hän on estynyt hoitamasta sairauden, vian tai vamman johdosta, kuka työn tekee sairausloman aikana jne.

Vaikka perhehoito jatkuisikin sairausloman ajan perheessä, perheessä voidaan usein tehdä sisäisiä järjestelyjä, ostaa tilapäisapua kodin ulkopuolelta kotitaloustöihin jne. Sairausloman pitämättömyydellä saattaa olla vaikutusta vakuutuskorvauksiin silloin kun sairaus tai vamma uusiutuu ja sairauden tai vamman alkuperää ei voida osoittaa viittaamalla sairauslomaan. Toimeksiantosopimuksessa on suositeltavaa sopia sairausloman omavastuuajan hoitopalkkiosta ja kulukorvauksesta.

### Perhehoitajan vanhempainpäivärahat

Perhehoitoon sijoitetun vauvan hoitaminen ei oikeuta sijaisvanhempia äitiys-, isyys- tai vanhempainrahaan. Jos perhehoitaja saa biologisen lapsen, toimeksiantosopimuksen mukainen perhehoidon palkkio huomioidaan vanhempainetuuden perusteena olevassa työtulossa. Päätoimiselle perhehoitajalle vanhempainpäiväraha maksetaan minimimääräisenä, jos perhehoito jatkuu myös äitiys- ja vanhempainrahakaudella.

Mikäli sijaisvanhempi adoptoi lapsen, voi hän hakea adoptiovanhemman vanhempainrahaa Kelan ohjeiden mukaan, mikäli hän ei ole ansiotyössä tai muussa työssä kodin ulkopuolella.

### Perhehoitajan eläketurva

Perhehoitajat tulivat peruseläketurvan piiriin 1.7.1992 alkaen. Ajalta 1992–1997 eläkettä karttuu tietyn rajamäärän ylittäneistä hoitopalkkioista. **Vuodesta 1998 alkaen eläkettä karttuu kaiken suuruista hoitopalkkioista.** Eläkettä karttuu 1.1.2005 alkaen 1,5 % vuosiansiosta 18 - 52 -vuotiailla, 1,9 % vuosiansiosta 53 - 62 -vuotiailla, (ennen vuotta 1950 syntyneillä säilyy kuitenkin 2 %) ja 4,5 % vuosiansiosta 63 - 67 -vuotiailla (Kunnallinen eläkelaki 2003).

Perhehoitaja voi jäädä vanhuuseläkkeelle täytettyään 63 vuotta. Jos hän jatkaa perhehoitajana edelleen, eläkettä karttuu 68 ikävuoteen saakka. Ennen vuotta 2005 karttuneella eläkkeellä on yläraja ja niinpä perhehoitotyöstä 31.12.2004 mennessä karttunut eläke yhteensovitaan muiden ennen vuotta 2005 karttuneiden eläkkeiden kanssa. Vuodesta 2005 lähtien karttuvalla eläkkeellä ei ole ylärajaa. Perhehoitaja voi lisätä eläketurvaansa vapaahoitoisella eläkevakuutuksella.

Perhehoitajalla on oikeus osa-aikaeläkkeeseen. Osa-aikaeläkkeelle voivat jäädä 58 vuotta täyttäneet perhehoitajat, joilla perhehoitoon sijoitettujen määrä vähenee siten, että tulotaso on 35-70 % vakiintuneesta usean edeltävän vuoden ansiotasosta. Osa-aikaeläkkeen määrä on puo-

let työn vähenemisen aiheuttamasta ansion alenemasta. (Kunnallinen eläkelaki 2003, 14 §, Kunnallisen eläkelain voimaanpanolaki 2003, 8 §.) Lisätietoja: Kuntien Eläkevakuutus, www.keva.fi.

Sopeutumisvalmennus- ja kuntoutuskurssien ajalta voidaan perhehoitajille maksaa **kuntoutusrahaa** (Laki Kansaneläkelaitoksen kuntoutetuksista ja kuntoutusrahetuksista 2005). Kuntoutusraha on yleensä saajan sairauspäivärahan suuruinen ja se on verollista tuloa. Kuntoutusrahassa ei ole omavastuupäivää silloin, jos se myönnetään perhehoitajalle, joka omaisen asemassa osallistuu hoidettavan kuntoutukseen (perhekurssit, sopeutumisvalmennuskurssit). Perhehoitaja voi saada kuntoutusrahaa ja hoitopalkkiota yhtäaikaaisesti, mikäli perhehoito jatkuu perheessä esim. perhehoitajan Aslak-kuntoutuksen ajan.

### 3.4 Perhehoidon vakuutukset

#### Perhehoitajan tapaturmavakuutus

Tapaturmavakuutuksen ottaminen perhehoitajalle kuuluu sijoittajan lakisääteisiin tehtäviin. Perhehoitajat kuuluvat tapaturmavakuutuksen piiriin, mikä tarkoittaa sitä, että sijoittajan tulee vakuuttaa perhehoitajat työssä tapahtuvan tapaturman varalta (Perhehoitajalaki 1992, 8 §, Tapaturmavakuutuslaki 1948, 3 §). Työtapaturman lisäksi perhehoitaja on oikeutettu saamaan korvausta myös ammattitaudista. Tapaturmavakuutus kattaa kaikki sellaiset vammat ja sairaudet, joilla on selvä ja suora yhteys itse työn suorittamiseen: esim. perhehoitaja loukkaantuu hoitotyön yhteydessä vaikkapa nostotilanteessa. Lakia sovelletaan myös konkreettista työn/tehtävän suorittamista laajemmalle vahinkoihin, jotka sattuvat työstä johtuvissa olosuhteissa esim. kauppamatkalla perhehoitajan hankkiessa perheelle ruokaa.

Omassa vapaa-ajan vietossa tapahtuvat vahingot eivät kuulu sijoittajan ottaman vakuutuksen piiriin. Vapaa-ajalla tapahtuvien vahinkojen osalta vakuutusturva on perhehoitajan omalla vastuulla.

Tapaturmavakuutuslain mukaiset korvaukset koskevat sairaanhoitoa (lääkärin antama tai määräämä hoito, lääke-, proteesi- ja apuvälinekulut sekä erityisessä laitoksessa annettava pysyvä hoito), päivärahaa, tapaturmaeläkettä, haittarahaa, erilaisia lisiä kuten haittalisää, ansionmenetyskorvausta, perhe-eläkettä sekä hautausapua.

#### Perhehoitoon sijoitettua koskevat vakuutukset

Sijoittajalla ei ole lakisääteistä velvoitetta ottaa vakuutuksia perhehoidossa olevalle henkilölle (henki- ja tapaturmavakuutus, vahingonkorvausvastuuvakuutus). Tästä huolimatta sijoittajalla on kuitenkin perhehoidon järjestämisestä vastuussa olevan tahon vastuu. Osa sijoittajista on ottanut myös

perhehoitoon sijoitetuille vakuutuksia, mikä on erittäin suositeltavaa. Sijoitusta suunniteltaessa on aina selvitettävä, onko kunta / kuntayhtymä ottanut ko. vakuutuksia.

#### Vahingonkorvausvastuu

Vahingonkorvausvastuuta selvittäessä tarkastellaan perhehoitoon sijoitetun henkilön vastuuta aiheuttamastaan vahingosta, perhehoitajan vastuuta ja valvontavelvollisuutta hoidossaan olevan henkilön aiheuttamasta vahingosta sekä sijoittajan vastuuta perhehoidon järjestäjänä eli ns. isännän vastuuta. Vahingonkorvausta voidaan myös sovitella, jos korvausvelvollisuus harkitaan kohtuuttoman raskaaksi ottaen huomioon vahingon aiheuttajan ja vahingon kärsineen varallisuus ja muut olosuhteet.

Perhehoitoliitto suosittelee, että perhehoitaja ottaa laajan kotivakuutuksen. Perheeseen sijoitetun henkilön omaisuus sisältyy lähtökohtaisesti perhehoitajan koti-irtaimiston vakuutukseen. Edellytyksenä kuitenkin on, että sijoitettu henkilö asuu perheessä perheenjäsenenä, eikä kyseessä ole lyhyt- tai väliaikainen järjestely. Näin ollen, jos esim. pysyvästi sijoitetun henkilön pyörä varastetaan, voidaan se korvata perhehoitajan kotivakuutuksesta.

Koska käytännöt vaihtelevat vakuutusyhtiöittäin, vakuutus sopimusta tehtäessä on syytä sopia vakuutuksen ehdoista mahdollisimman tarkasti tai tarkistaa jo tehdyn vakuutus sopimuksen ehdot omasta vakuutusyhtiöstä. Esimerkiksi oman kotivakuutuksen osalta on tärkeää selvittää, tuleeko kaikki perheenjäsenet luetella vakuutus sopimuksessa ja millainen tilapäisesti perhehoitoon sijoitetujen henkilöiden vastuuvakuutusturva on.

Jos perhehoitoon sijoitettu henkilö aiheuttaa törkeällä tuottamuksella, tahallaan tai alkoholin tai muiden huumausainien vaikutuksen alaisena vahinkoa kotivakuutuksella vakuutetulle omaisuudelle, voidaan korvausta alentaa tai se voidaan evätä kokonaan. Tällaisessa tilanteessa sijoitettu henkilö itse on korvausvastuullinen myös perheelle aiheuttamastaan vahingosta. Korvausta voidaan alentaa myös valvonnan laiminlyönnin perusteella.

Jos perheeseen pysyvästi sijoitettu henkilö aiheuttaa perhehoitajan omaisuudelle vahinkoa, sitä ei lähtökohtaisesti korvata perheen kotivakuutuksesta.

Vahingonkorvauslaki on Suomessa yleislaki, jonka perusteella korvausvastuu toiselle aiheutetuista vahingoista määräytyy. Korvausvastuu syntyy, kun vahinko on aiheutettu tahallaan tai huolimattomalla menettelyllä (tuottamusvastuu). Korvausvastuun syntyminen edellyttää aina, että henkilö on täydessä ymmärryksessä ja mieltää tekonsa seuraukset.

Perhehoitoon sijoitetujen henkilöiden kohdalla korvausvastuu syntyy edellä kuvattujen periaatteiden mukaan. Kun vahingonaiheuttaja on pieni lapsi tai henkilö, joka kehitysasteensa tai sairautensa vuoksi ei vastaa itse omista teoistaan, voi korvausvastuuseen joutua henkilö (lapsen

kohdalla yleensä vanhemmat tai hoitajat) jonka vastuulla valvonta on. Silloin vastuu perustuu valvonnan laiminlyömiseen.

### 3.5 Perhehoitajana toimiminen ja kodin ulkopuolinen työelämä

Uudet perhesijoitukset edellyttävät entistä useammin ainakin toisen perhehoitoperheen vanhemman jäämistä joksikin aikaa vastaamaan täysipäiväisesti sijoitetun hoidosta. Perhehoidosta maksettava palkkio ja kulukorvaus harvoin mahdollistavat tulotason säilymistä tällaisissa tilanteissa. Näin perhehoitajille ovatkin keskeisiä mm. hoitovapaan, osa-aikalisän sekä vuorotteluvapaan tarjoamat mahdollisuudet.

Perhehoitaja on oikeutettu työläinsäädännön perusteella saamaan **hoitovapaata** kodin ulkopuolisesta työstään. Hoitovapaa-oikeus oikeuttaa kahteen kokoaikaiseen hoitovapaa-ajaksoon alle 3-vuotiaan lapsen hoitamiseksi. Hoitovapaa-ajakson vähimmäispituus on yksi kuukausi. Myös kahta useammasta ja kuukautta lyhyemmästä hoitovapaa-ajaksosta voidaan sopia. (Työsopimuslaki 2006, 4 luku, 3 §.)

Perhehoitaja ei ole kuitenkaan Kelan nykyisen tulkin mukaan oikeutettu saamaan kotihoidontukea sijoitetusta lapsesta. Sijoittajalla on kuitenkin mahdollisuus tukea lapsen kotihoitoa maksamalla kotihoidontukea vastaavaa korotusta perhehoidon palkkioon.

**Tilapäinen hoitovapaa** mahdollistaa alle 10-vuotiaan sairaan lapsen lyhytaikaisen hoidon. Oikeus tilapäiseen hoitovapaaseen on kerrallaan enintään neljä työpäivää. Oikeus tilapäiseen hoitovapaaseen koskee myös perhehoitajaa sijoitetun lapsen sairastuessa (Työsopimuslaki 2006, 6 §).

Lisäksi työntekijällä on oikeus olla **lyhytaikaisesti pois työstä**, jos hänen välitön läsnäolonsa on välttämätöntä hänen perhettään kohdanneen, sairaudesta tai onnettomuudesta johtuvan ennalta arvaamattoman ja pakottavan syyn vuoksi (poissaolo pakottavasta perhesyystä) (Työsopimuslaki 2006).

Perhehoitaja on oikeutettu saamaan lapsen hoitamiseksi **osittaista hoitovapaata** koulun toisen lukuvuoden (heinäkuun), tai mikäli lapsi kuuluu pidennetyn oppivelvollisuuden piiriin, kolmannen lukuvuoden loppuun. Oikeus osittaiseen hoitovapaaseen on, mikäli työntekijä on ollut saman työnantajan palveluksessa yhteensä vähintään puoli vuotta viimeisen vuoden aikana. Työnantaja voi kieltäytyä työntekijän vuorokautisen tai viikoittaisen työajan lyhentämisestä vain, jos järjestelystä aiheutuu työnantajan toiminnalle vakavaa haittaa. (Työsopimuslaki 2006, 4 §.)

Perhehoitaja on oikeutettu **vuorotteluvapaaseen** (Vuorotteluvapaalaki 2002) sekä vuorotteluvapaa-ajalta maksettavaan **vuorottelulisään**. Vuorottelulisän määrä perustuu kodin ulkopuolisesta työstä saadun palkan määrään. Hoitopalkkio ei vähennä maksettavan vuorottelulisän määrää. Perhehoitaja voi saada yhtä aikaa vuorottelulisää ja hoitopalkkiota. Perhehoitajuudesta ei voi jäädä vuorotteluvapaalle.

Perhehoitaja on oikeutettu työajan lyhentämisestä maksettavaan **osa-aikalisään**. Osa-aikalisää ja perhehoidon palkkiota voi saada yhtä aikaa. Työvoimatoimisto voi myöntää osa-aikalisää ansionmenetyksen korvauksena työntekijälle, joka siirtyy vapaaehtoisesti kokoaikatyöstä määräajaksi **osa-aikatyöhön**. Työnantajan on palkattava osa-aikalisäkauden ajaksi osa-aikatyöhön työvoimatoimiston osoittama työtön työnhakija.

Osa-aikalisää voidaan maksaa henkilölle, jonka kokoaikainen palvelussuhde samaan työnantajaan on yhdenjaksoisesti kestänyt vuoden välittömästi ennen osa-aikatyöhön siirtymistä.

Osa-aikalisän määrä on puolet kokoaikatyön ja osa-aikatyön palkan erotuksesta. Enimmillään se on kuitenkin työllistämistuen perustuki korotettuna lisäosalla, joka on 50 % työllistämistuen perustuesta. Osa-aikalisää voidaan maksaa samalle henkilölle enintään 12 kuukautta (Laki julkisesta työvoimapalvelusta 2002, Asetus julkisen työvoimapalvelun toimeenpanosta 2002 ja Asetus julkiseen työvoimapalveluun kuuluvista etuuksista 2002). ■

## 4. PERHEHOIDON TUKIMUODOT JA PERHEHOITAJIEN TUKEMINEN

Perhehoidon tukeen sisältyvät sekä perhehoitoon sijoitetulle että perhehoitajalle ja hänen perheelleen suunnattu tuki. Ensisijainen vastuu tuen järjestämisestä on sijoitettavalla kunnalla. Yhteistyön sujuminen perhehoitajan ja sijoittavan sosiaalityöntekijän kesken on olennaista koko perhehoidon onnistumisen ja erityisesti oikeanlaisen ja oikea-aikaisen tuen järjestymisen kannalta. Perhehoitajaa tukevat myös ennakkovalmennus, vapaan pitämisen mahdollisuus, työnohjaus ja vertaistuki sekä mahdollisuus osallistua koulutuspäiviin. Kaikki nämä tukimuodot sisältyvät perhehoitoa määrittävään lainsäädäntöön.

Sijoittajataho vastaa perhehoidon tukimuotojen organisoimisesta, maksaa mm. työnohjaajan palkkiot sekä auttaa tarvittavan koulutuksen löytymisessä ja osallistuu koulutuksesta aiheutuviin kustannuksiin toimeksiantosopimuksessa sovitulla tavalla. Hyviä kokemuksia on saatu sekä yksilö- että ryhmätyönohjauksista sekä vertaisryhmistä. Perhehoitoliitto on kouluttanut RAY:n tuella vertaisryhmäohjaajia, jotka järjestävät ryhmiä, joissa ohjaajana toimii kokenut perhehoitaja. Kokemus on osoittanut, ettei sijoituksen tehnyt sosiaalityöntekijä voi toimia perhehoitajan työnohjaajana.

Perhehoidon ja perhehoitajien täydennyskoulutus on maassamme organisoimatonta, mutta tarjolla on sekä alueellisia että valtakunnallisia koulutuksia. Myös eri järjestöt ja koulutusorganisaatiot järjestävät perhehoidon koulutuksia.

Toimeksiantosuhteisten perhehoitajien kannattaa aina liittyä oman alueensa Perhehoitoliiton alueelliseen jäsenyhdistykseen. Monet perhehoitajat ja sijaisvanhemmat kokevat saavansa tukea yhdistyksissä toimimisesta ja vertaistukea toisten perhehoitajien tapaamisesta ja kokemusten vaihtamisesta. Jäsenyhdistykset järjestävät alueellaan virkistystoimintaa ja tapahtumia koko perheelle. Jäsenyhdistysten toimintaan voi kuulua myös pienryhmätoimintaa ja koulutustilaisuuksien järjestämistä joko yksin tai yhdessä alueen perhehoidon viranomaisien kanssa. Perhehoitajien alueellisista yhdistyksistä saa tietoa Perhehoitoliitosta ([www.perhehoitoliitto.fi](http://www.perhehoitoliitto.fi)), jonka jäsenyhdistyksiä alueelliset perhehoitajien yhdistykset ovat.

Perhehoitoliiton perhehoitajajäsenille suunnattuihin tukimuotoihin kuuluvat asiantuntija- ja kriisipuhelinpalvelun ylläpitäminen, lainopillinen puhelinpalvelu, kuntoutustoiminnan järjestäminen yhdessä Kelan kanssa, tuettujen lo-

mien organisoiminen yhdessä lomajärjestöjen kanssa, perhehoitajien parisuhdekurssit, vertaisryhmäohjaajien työn tukeminen, vertaisryhmien järjestäminen suunnittelematoman perhesijoituksen katkeamisen kokeneille perhehoitajille, työmuotojen kehittäminen sijoitusten katkeamisen ehkäisemiseen, valtakunnallisten ja alueellisten koulutusten järjestäminen, perhehoitajien oman keskustelupalstan ylläpitäminen sekä uusien toimintamallien kehittäminen perhehoidon tarpeisiin mm. projektien avulla.

Perhehoitoliitto osallistuu aktiivisesti yhteiskunnalliseen keskusteluun ja vaikuttaa perhehoidon lainsäädännön kehittämiseen. Perhehoitajien aseman ja oikeuksien vahvistaminen sekä sosiaalisten etuuksien lisääminen ovat Perhehoitoliiton keskeisiä tehtäviä. Tärkeä osa Perhehoitoliiton tiedotustoimintaa on kuusi kertaa vuodessa ilmestyvä Perhehoito-lehti. Kaikella toiminnallaan Perhehoitoliitto pyrkii lisäämään tietoa ja tietoisuutta perhehoidosta sekä kehittämään perhehoitoa myös kansainvälisen yhteistyön avulla.

Valtakunnallinen SINUT ry tarjoaa perhehoitoon sijoitetuille nuorille ja sijaisperheiden biologisille nuorille mahdollisuuden vertaistoimintaan. SINUT ry järjestää valtakunnallisia ja alueellisia tapahtumia, leirejä ja matkoja. Sen toimintaan voi tutustua nuorten omilla nettisivuilla [www.sinut.fi](http://www.sinut.fi).

Pelastakaa Lapset ry rekrytoi ja valmentaa uusia perheitä lyhyt- että pitkäaikaiseen perhehoitoon sekä tukiperheiksi. Sen toimintaan kuuluvat myös perhehoitosijoitukset, sijoituksen alkuvaiheen intensiivinen tuki, sijoitusten seuranta ja tuki sijoittajan kanssa sovitulla tavalla. Myös Pelastakaa Lapset ry:n perhesijoituksissa toimeksiantosopimuksen perhehoitajan kanssa tekee sijoittava kunta.

Pesäpuu ry vastaa mm. Pride -kouluttajakoulutuksesta, Pride-valmennus materiaalin kehittämisestä, sijoitettujen lasten vertaisryhmäohjaajien koulutuksesta sekä kehittää välineitä ja malleja sijoitettujen lasten ja nuorten kanssa työskentelyyn.

Mannerheimin Lastensuojeluliitto järjestää sopeutumisvalmennuskursseja, joihin myös sijaisperheet voivat osallistua. On tärkeää muistaa, että koko väestölle tarkoitettut yleiset sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut ovat aina myös perhehoitajien ja perhehoitoon sijoitettujen käytettävissä. ■

# 5. ETUUDET JA PALVELUT PERHEHOIDOSSA

## 5.1 Kelan etuudet

### Lapsilisä

Perhehoitaja voi hakea ja saada sijoitetusta lapsesta sosiaalilautakunnan suostumuksella **lapsilisän**. Sijoitettu lapsi otetaan tällöin huomioon lapsilisän porrastuksessa. Lapsilisän maksatusta koskevaa lainsäädäntöä on sosiaali- ja terveystieteiden ministeriössä tulkittu niin, että lapsilisä maksetaan aina lapsen huoltajalle. Perhehoitajan toimiessa myös lapsen huoltajana hänellä on selkeästi oikeus lapsilisän nostamiseen. Useimmat perhehoitajat eivät kuitenkaan ole sijoitettujen lasten virallistettuja huoltajia. Tällöin lapsilisän maksatus perustuu lapsilisälakiin, jonka mukaan etuus maksetaan sijoittavalle kunnalle ja Kansaneläkelaitos voi oikeuttaa perhehoitajan nostamaan lapsilisän kuntaa kuultuaan. Eli tämän pykälän mukaan päätösvalta jää asiassa kunnalle. Lapsilisän maksaminen perustuu Lapsilisälakiin (1992).

Laki siis mahdollistaa sekä lapsilisän maksamisen perhehoitajalle, että sen perimisen kunnalle. Tärkeää onkin, että lapsilisän maksamisesta sovitaan jo toimeksiantosopimusta tehtäessä ja asia myös kirjataan toimeksiantosopimukseen. Jos sopimusta tehdessä sovitaan lapsilisän perimisestä kunnalle, tulisi asia huomioida perhehoitajalle maksettavassa kulukorvauksessa.

On myös muistettava, että jos toimeksiantosopimuksessa on sovittu lapsilisän maksamisesta perhehoitajalle, kunta ei voi yksipuolisesti muuttaa sopimusta ja periä lapsilisää kunnalle.

### Alle 16-vuotiaan vammaistuki (ent. hoitotuki)

Perhehoitaja voi hakea **alle 16-vuotiaan vammaistukea** erityistä hoitoa tarvitsevan, vammaisen tai pitkäaikaissairaana lapsen hoidon tukemiseksi. Perhehoitoliitto suosittaa alle 16-vuotiaan vammaistuen maksamista sijoittavan kunnan suostumuksella lasta hoitavalle perhehoitajalle. Vammaistuen saa alle 16-vuotias, jonka hoidosta aiheutuu vähintään kuuden kuukauden ajan tavanomaista suurempaa rasitusta ja sidonnaisuutta verrattuna terveeseen lapseen. Tuki on verotonta tuloa, eikä riipu hakijan tuloista tai varallisuudesta. Vammaistuki on porrastettu kolmeen ryhmään lapsen tarvitseman erityishoidon perusteella (Laki vammaisetuuksista 2007). Korotettu ja ylin vam-

maistuki oikeuttavat Kelan järjestämään kuntoutukseen. Hakemuksessa tulee olla yksityiskohtainen selvitys lapsen tarvitseman hoidon, tuen ja ohjauksen tarpeesta. Liitteeksi tarvitaan C-lääkärintlausunto.

### Lastenhoidon tuki

**Lastenhoidon tukea** (ns. kotihoidon tuki) ei myönnetä perhehoidossa olevasta lapsesta (poikkeuksena kuntakohittaiset päätökset maksaa kotihoidontukea).

### 16 vuotta täyttäneen vammaistuki

**16 vuotta täyttäneen vammaistukea** voidaan myöntää yli 16-vuotiaalle henkilölle, joka ei ole eläkkeellä. Tuen tarkoituksena on tukea työikäisten vammaisten henkilöiden selviytymistä jokapäiväisessä elämässä sekä työelämässä ja opiskelussa ja korvata vammaisuudesta aiheutuvia ylimääräisiä kustannuksia. Vammaistuki on porrastettu kolmeen maksuluokkaan yleisen haitan, tarvittavan avun, palvelujen ohjauksen ja valvonnan sekä vammasta aiheutuvien erityiskustannusten perusteella. (Laki vammaisetuuksista 2007.)

### Erytishoitoraha

Perhehoitaja voi hakea Kelan myöntämää **erityishoitorahaa**, jos hän osallistuu vaikeasti sairaan/ vammaisen alle 16-vuotiaan perheeseen sijoitetun lapsen hoitoon tai kuntoutukseen. Hoito ja kuntoutus voi tapahtua sairaalassa, sairaalan poliklinikalla, erityishuoltopiiriin poliklinikalla tai näihin liittyvässä kotihoidossa. Erytishoitorahan tarkoituksena on korvata sivutoimisille perhehoitajille kodin ulkopuoliseen työhön liittyviä ansionmenetyksiä ja päätoimiselle perhehoitajalle estyminen hoitamasta perhehoitajan tehtävää muiden sijoitettujen osalta koajalla. **Erytishoitorahaa voi saada myös kuntoutus- tai sopeutumisvalmennuskurssille osallistumisen ajalta.** Erytishoitorahaa maksetaan samalta ajalta molemmille perhehoitajille, jos lääkäri on katsonut molempien perhehoitajien osallistumisen hoitoon tai kuntoutukseen tarpeelliseksi (ei koske kotihoitoa). Erytishoitorahalla on neljän kuukauden takautuva haku-aika.

Erytishoitoraha on yleensä saajan sairauspäivärahan

suuruinen ja on ennakonpidätyksen alainen (Sairausvakuutuslaki (2004).

### Apuvälineet

Kela voi myöntää apuvälineitä (esim. tietokone) vaikeavammaisille opiskelusta selviytymiseksi silloin, kun on kyse työelämään tähtäävästä ammatillisesta koulutuksesta tai yleissivistävästä opiskelusta peruskoulun yläasteelta alkaen opiskelijalle, jolle on tehty ammatillisen koulutuksen suunnitelma.

### Asumistuki

Kelan tämänhetkisen tulkinnan mukaan yleinen asumistuki myönnetään asuntoon, jonka hallinta perustuu Lain asuinhuoneiston vuokrauksesta (1995) mukaiseen vuokrasopimukseen. Perhehoito ei perustu vuokrasopimussuhteeseen, joten yleistä asumistukea ei voida myöntää. Opiskelija, joka asuu vuokralla vuokra-, asumisoikeus- tai osaomistusasunnossa, on oikeutettu opintotuen asumislisään. Lisätietoja eri asumisen tuista saa lähimmästä Kelan toimistosta. Perhehoidossa olevat eläkkeensaajat eivät ole oikeutettuja eläkkeensaajan asumistukeen.

### Eläke

**Kansaneläkkeeseen** ovat oikeutettuja 65 vuotta täyttäneet henkilöt tai sitä nuoremmat työkyvyttömät henkilöt.

**Eläkettä saavan hoitotuki** on tarkoitettu tukemaan kotona (koskee perhehoitoa) asumista ja hoitoa sekä korvaamaan sairaudesta tai vammaisuudesta aiheutuvia erityiskustannuksia. Eläkettä saavan hoitotuki on porrastettu kolmeen ryhmään avuntarpeen, ohjauksen ja valvontatarpeen sekä erityiskustannusten määrän perusteella. Eläkettä saavan hoitotuessa ei oteta huomioon perhehoidon asiakasmaksua määriteltäessä. Tuki maksetaan aina perhehoidossa olevan henkilön tilille.

### Nuoren kuntoutusraha

Vajaakuntoisella 16-19-vuotiaalla nuorella on oikeus nuoren kuntoutusrahaan, jos nuoren työkyky ja ansiomahdollisuudet tai mahdollisuudet valita ammatti ja työ ovat sairauden, vian tai vamman vuoksi olennaisesti heikentyneet ja hän tarvitsee tämän vuoksi tehostettua työkyvyn arviointia ja kuntoutusta. Edellytyksenä on, että kotikunnassa on yhdessä nuoren, hänen huoltajansa ja tarvittaessa muiden asiantuntijoiden kanssa laadittu hänelle henkilökohtainen opiskelu- ja kuntoutumissuunnitelma. Samalta ajalta nuoren on mahdollista saada myös verotonta vammaistukea. Loma-ajoilta kuntoutusrahaa pienennetään 20 prosentilla.

Alle 20 -vuotiaalle työkyvyttömyyseläke voidaan myöntää vasta, kun on selvitetty, ettei ammatillisen kuntoutuksen mahdollisuuksia ole, tai jos ammatillinen kuntoutus on sairauden vuoksi keskeytynyt tai päättynyt tuloksettomana.

### Matkakustannusten korvaus

Sairausvakuutus korvaa matkakustannukset sairaalaan, poliklinikalle tai kuntayhtymän terveydenhuollon toimintayksikköön. Lisäksi korvaus maksetaan sairauden hoitoon kuuluvien apuvälineiden hankkimiseen ja ylläpitämiseen liittyvistä matkoista aiheutuviin kustannuksiin. Sairauden vuoksi tehdyistä matkoista korvataan omavastuuosuuden ylittävä osuus. Jos potilas, saattaja tai perheenjäsen on joutunut yöpymään matkalla tutkimuksen, hoidon tai liikenneolosuhteiden takia, hän voi hakea Kelasta yöpymisrahaa.

**Lisätietoja Kelan myöntämistä etuuksista saa Kelan paikallistoimistosta tai internetistä: [www.kela.fi](http://www.kela.fi).**

## 5.2 Palvelut

### Kuntoutusta toimintakyvyn tukemiseksi

Kun perheeseen sijoitetaan lapsi, nuori tai aikuinen, jolla on erityistarpeita, kehityksen tukemiseksi tarvitaan usein yksilöllisesti suunniteltua kuntoutusta. Laajasti ymmärrettyä kuntoutus sisältää esim. terapioiden, apuvälineitä, sopeutumisvalmennusta sekä päivähoito- ja kouluratkaisuja. Tärkeä osa kuntoutusta on perheyhteisön jäsenyyden ja yhteinen arki.

**Vaikeavammaiselle myönnettävän kuntoutuksen edellytyksenä on, että perhehoidossa oleva saa jotakin seuraavista:**

- korotettua tai ylintä alle 16-vuotiaan vammaistukea
- korotettua tai ylintä yli 16-vuotiaan vammaistukea
- eläkkeensaajan korotettua ylintä tai eläkettä saavan hoitotukea
- ylintä vammaistukea, jota maksetaan kansaneläkkeen lepäämisajalta

**Kuntoutuksen hakemisessa** tarvitaan lääkärinlausunto ja kuntoutussuunnitelma. Kuntoutus voi olla joko yksilö- tai ryhmäkuntoutusta.

**Sopeutumisvalmennuskurssilla** saa tietoa diagnoosista, lisävammoista tai sairauksista, vertaistukea sekä käytännön vinkkejä arkeen. Sopeutumisvalmennuskurssit järjestävät eri alojen järjestöt (lisätietoja järjestöittäin ja esim. [www.verneri.fi](http://www.verneri.fi)).

**Varhaiskuntoutus** (0-6-vuotiaat perheeseen) on lapsen kehityksen tukemista yhteistyössä lasta hoitavien henkilöiden ja asiantuntijoiden kanssa. Varhaiskuntoutukseen liittyy myös erilaisista palveluista tiedottaminen ja vanhempien tai perhehoitajien ohjaaminen niiden hakemisessa. Varhaiskuntoutuksessa on käytetty paljon Portaat ja Pikku Portaat -menetelmää, jossa lapsen kehitystä tuetaan vaihe vaiheelta kehityksen eri alueilla. Lasten kuntoutuksessa voidaan käyttää myös monia

muita menetelmiä, mm. VARSU-menetelmää, jossa kuntoutus toteutetaan arjen toimintojen kuten ruokailun, pukeutumisen ja leikin yhteydessä. Lapsen ja vanhemman varhaisen vuorovaikutuksen arviointiin ja tukemiseen on erilaisia menetelmiä kuten Theraplay.

**Puheterapian** avulla hoidetaan tai lievitetään puheen, kielen ja/tai äänen häiriöitä, jotka voivat olla kehityksellisiä tai vammautumisen johtuvia

**Psykoterapian** tavoitteena on tukea yksilön kasvua ja kehitystä vuorovaikutussuhteessa terapeutin kanssa. Psykoterapian muotoja ovat mm. perhe-, yksilö-, leikki- ja hahmoterapia sekä kognitiivinen, ratkaisukeskeinen ja dynaaminen terapia.

**Fysioterapiana** tarvitaan mm. motorisen kehityksen tukemiseen tai lihasjänteyden, kehonhahmotuksen ja hallinnan, niveleiden, ortopedisten leikkausten, hengitystieoireiden, verenkiertohäiriö- ja painehaavaumien sekä vammojen jälkitilojen vuoksi. Fysioterapeutin tehtäviin kuuluu myös liikkumisesta ja jokapäiväisessä elämässä tarvittavien apuvälineiden sovitusta, hankintaa ja käytön opetus. Tällaisia apuvälineitä ovat mm. tukikengät, pyörätuoli sekä muut liikkumisen ja päivittäisten toimintojen apuvälineet.

**Toimintaterapian** tavoitteena on, että lapsi, nuori tai aikuinen pystyy käyttämään taitojaan ja selviytymään elinympäristössään niin itsenäisesti kuin mahdollista, tarvittaessa apuvälineitä hyväksikäyttäen. Kela korvaa toimintaterapiaa mm. lapsille, joilla on autismi, kehitysvamma tai dysfasia.

Musiikkiterapiaa Kela korvaa niille vaikeavammaisille lapsille ja nuorille niille, joilla on esim. autismi, kontakti- ja kommunikaatiohäiriöitä, vaikeita psykiatrisia toiminta-, tarkkaavaisuus- tai puhehäiriöitä.

**Ratsastusterapia** tukee ja täydentää sosiaalisen, kasvatuksellisen, lääkinnällisen ja psykiatrisen kuntoutuksen tavoitteita. Ratsastusterapia erotetaan vammaisratsastuksesta, joka on harrastustoimintaa. Kela on hyväksynyt ratsastusterapian fysio- tai toimintaterapian tukiterapiaksi, eli sitä ei myönnetä, ellei asiakkaalla ole tarvetta myös fysio- tai toimintaterapiaan.

**Kuvataide- tai taideterapia** on psykoterapeuttinen kuntoutusmuoto, jossa tavoitteena on vahvistaa yksilön omanarvontuntoa ja itsensä hyväksymistä. Keskeistä terapiassa on luomisprosessi, jonka aikana tekijä ilmaisee itseään ja omia tunteitaan.

**Neuropsykologinen kuntoutus** on kuntoutusta, jonka avulla pyritään lieventämään aivotoimintahäiriöiden aiheuttamia neuropsykologisia oireita. Tällaisia häiriöitä ovat mm. hahmottamiseen, muistiin, kielen tuottamiseen tai ymmärtämiseen ja tahdonalaisten liikkeiden säätelyyn liittyvät häiriöt. Häiriöitä voi olla myös tarkkaavuuden ja toiminnanohjauksen alueilla.

Vakiintuneiden terapioiden lisäksi tarjolla on monia **muita kuntoutusmenetelmiä**. Koska joidenkin menetelmien tuloksellisuudesta ollaan eri mieltä, Kela ei hyväksy

niitä korvattavien terapioiden joukkoon. Tällaisia kuntoutusmenetelmiä ovat mm. Delacato- menetelmä, PREP-lukemisvalmiuksien harjoitusohjelma ja Petómenetelmä. Autismikuntoutuksessa voidaan hyödyntää esim. Teacch ja Lovaas- menetelmiä.

### Tietokoneavusteinen kuntoutus

Tietokoneavusteista kuntoutusta käytetään oppimisvaikeuksien lieventämiseen. Kehitysvammaliiton valtakunnallinen tietotekniikka- ja kommunikaatiokeskus Tikoteekki edistää puhetta tukevaa ja korvaavaa kommunikointia, kommunikoinnin apuvälineiden sekä vammaisille soveltuvien tietokoneiden ja -ohjelmien käyttöä. Tikoteekissä tehdään kommunikoinnin ja tietokoneen käytön arviointia. Siellä on myös mahdollisuus ohjattuun tutustumiseen kuntoutuksellisiin ja vapaa-ajan tietokoneohjelmiin. Ohjelmia voi saada lainaksi. Suomen Vammaiskoulutuksen tukiyhdistys ry:ltä voi anoa vammaiselle henkilölle tietokonetta tarvittavine apuvälineineen opetuksen ja kuntoutuksen tueksi.

**Lisätietoja:** [www.papunet.net](http://www.papunet.net)

### Lääkinnällinen kuntoutus

Kelan järjestämää lääkinnällistä kuntoutusta ovat esim. sopeutumisvalmennus- ja kuntoutuskurssit. Kurssille osallistumisen ajalta on mahdollisuus saada kuntoutusrahaa ja matkakorvauksia. Tällaisia kursseja ovat esim. Kehitysvammaisten Tukiliiton kurssit: [www.kvtl.fi](http://www.kvtl.fi) ja Mannerheimin Lastensuojeluliiton Kuntoutuskodin kurssit: [www.lastenkuntoutus.net](http://www.lastenkuntoutus.net)

### Kouluasioita

Lapsella on oikeus **vapaaehtoiseen esiopetukseen** oppivelvollisuutta edeltävänä vuonna. Yleensä esiopetukseen tullaan 6-vuotiaana. Kehitysvammaisilla lapsilla on oikeus esiopetukseen 11-vuotisen oppivelvollisuuden vuoksi viisivuotiaana. Esiopetusta järjestetään päiväkodeissa ja kouluissa ja se on maksutonta. Esiopetusta annetaan muutama tunti päivässä, yhteensä 700 tuntia vuodessa. Lapset, jotka kuuluvat pidennetyn oppivelvollisuuden piiriin, ovat oikeutettuja koulukuljetukseen. Peruskoulussa järjestettyyn esiopetukseen sovelletaan Perusopetuslakia (1998), päiväkodeissa järjestettyyn esiopetukseen sovelletaan täydentävästi myös Lakia lasten päivähoitosta (1973). Näin ollen lapsella on tarvittaessa oikeus myös kouluavustajaan.

### Perusopetus

Suomessa vakinaisesti asuvat lapset ovat 7-vuotiaana oppivelvollisia. Oppivelvollisuus päättyy, kun perusopetuksen oppimäärä on suoritettu tai kun oppivelvollisuuden alkamisesta on kulunut 10 vuotta. Kehitysvammaiset lapset ovat pidennetyn 11-vuotisen oppivelvollisuuden piirissä ja heidän oppivelvollisuutensa alkaa 6-vuotiaana.

Oppilaalla, jolla on oppimis- tai sopeutumisvaikeuksia, on oikeus saada erityisopetusta. Päätöksen erityisopetukseen siirtämisestä tekee koululautakunta tai sitä vastaava toimielin. Erityisopetukseen ottamista tai siirtämistä koskevaa päätöstä ei tehdä neuvottelematta ja oppilaan huoltajan kanssa. Erityisopetuksessa olevalle oppilaalle tehdään HOJKS, joka tarkoittaa henkilökohtaista opetuksen järjestämistä koskevaa suunnitelmaa. Erityisopetusta järjestetään joko integroituna yleisopetukseen, erityisluokilla tai erityiskouluissa.

Oppimäärän yksilöllistäminen (mukauttaminen) on ensisijainen vaihtoehto ennen oppilaan vapauttamista oppimäärän suorittamisesta. Oppimäärän yksilöllistäminen edellyttää erityisopetuspäätöstä. Yksilöllistäminen voi koskea perusopetuksen koko oppimäärää tai vain yksittäisiä oppiaineita. Vapauttamiseen oppimäärän opiskelusta tulee olla erityisen painavat syyt. Oppilaalle, joka on vapautettu jonkin oppiaineen opiskelusta, tulee järjestää muiden oppiaineiden opetusta tai ohjattua toimintaa siten, ettei hänen vuosiviikkotuntiansa määrä vähene. Harjaantumisopetuksen (kehitysvammaiset oppilaat) opetus järjestetään usein toiminta-alueittain, joita ovat motoriset taidot, kieli ja kommunikaatio, sosiaaliset ja kognitiiviset taidot sekä päivittäiset toiminnot.

Koulu vastaa koulu- ja luokkakohtaisista apuvälineistä (esim. pulpetti). Erityistä tukea tarvitsevalla oppilaalla on tarvittaessa oikeus kouluavustajaan. Oppilaan subjektiivisesta oikeudesta avustajaan säädetään Perusopetuslaissa (1998). Mikäli avustajatarve on tiedossa, on syytä olla kouluun yhteydessä hyvissä ajoin ennen koulun alkua. Usein avustajan hakemisessa tarvitaan asiantuntijalausunto. Lastensuojelulain (2007) 9 §:n mukaan kunnan tulee järjestää koulupsykologi- ja koulukuraattoripalveluita.

Peruskoulun oppilaalla on oikeus maksuttomaan koulukuljetukseen silloin, jos koulumatka on viittä kilometriä pidempi. Oikeus maksuttomaan kuljetukseen tai avustukseen on myös silloin kun koulumatka on oppilaan ikä ja muut olosuhteet (esim. lapsen kehitysvammaisuus, koulumatkan reitti) huomioiden liian vaikea, vaarallinen tai rasittava.

Perusopetuslain mukaisen aamu- ja iltapäivätoiminnan järjestäminen on kunnalle vapaaehtoista. Mikäli kunta järjestää aamu- ja iltapäivätoimintaa 1-2-luokkalaisille, tulee sen järjestää sitä myös erityisopetuksessa oleville 9. vuosiluokkaan saakka. Kehitysvammaisten lasten aamu- ja iltapäivähoito tulee järjestää kehitysvammalain perusteella. Mikäli aamu- ja iltapäivähoito on erityishuolloksi katsottavaa toimintaa, tulee sen olla maksutonta koska kyse on alle 16-vuotiaalle kehitysvammaiselle annettavasta osittaisesta ylläpidosta.

Peruskoulun jälkeen nuori voi jatkaa kouluttautumista toisen asteen (ammattilliset oppilaitokset ja lukio) oppilaitoksissa. Erityisopetus järjestetään ammatillisissa oppilaitok-

sisä joko samoissa ryhmissä muiden opiskelijoiden kanssa tai erityisopetuksen linjoilla tai erityisammattikouluissa.

Perustutkinnon suorittaneella, tutkintotodistuksen saaneella opiskelijalla on jatko-opintokelpoisuus, vaikka hän tarvitsisi jatko-opinnoissaan erityisjärjestelyjä. Ammatilliseen lisä- ja täydennyskoulutukseen vaaditaan alan peruskoulutusta ja työkokemusta, mutta myös sellaiset henkilöt, jotka eivät ole saaneet ammatillista peruskoulutusta, mutta ovat pitkään toimineet alalla, voivat hakeutua ammatilliseen lisäkoulutukseen.

Kela voi myöntää koulumatkatukea toisen asteen opiskelijalle, jonka yhdensuuntainen koulumatka on vähintään 10 kilometriä. Ammatillisen peruskoulutuksen opiskelijoihin rinnastetaan myös muuna kuin ammatillisena peruskoulutuksena järjestettyihin kotitalousopintoihin, vammaisille opiskelijoille järjestettyyn valmentavaan ja kuntouttavaan opetukseen ja ohjaukseen osallistuvat opiskelijat. Kuljetusta kouluun voi järjestää myös kotikunta vammaispalvelulain perusteella.

**Lapsen sijoittanut kunta on velvollinen maksamaan oppilaasta opetuksen järjestäjälle valtionosuuden ylittävät kustannukset** (Laki opetus ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain 50 §:n muuttamisesta 2007). Lisätietoja kouluasioista saa paikallisesta kouluvirastosta.

Ammatillisessa koulutuksessa olevalle opiskelijalle asuminen koulutuksen järjestäjän osoittamassa opiskelijasuuntolassa on maksutonta.

Opiskelijahuollolla tarkoitetaan opiskelijan hyvän oppimisen, hyvän psyykkisen ja fyysisen terveyden sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä ja ylläpitämistä sekä niiden edellytyksiä lisäävää toimintaa. Tarvittaessa koulutuksen järjestäjän velvollisuus on ohjata opiskelija hakemaan näitä etuja ja palveluja (sosiaali- ja mielenterveyspalvelut, päihde- ja ehkäisyneuvotus sekä työvoimatoimiston palvelut).

### Autoasioita

Vammaista henkilöä hoitavalla perhehoitajalla on mahdollisuus hakea vapautusta ajoneuvoverosta (ns. joka-vuotinen käyttömaksu) Ajoneuvohallintokeskukselta (Ajoneuvolaki 2002, 35 §). Vammaisen henkilön ei tarvitse itse omistaa ajoneuvoa, josta vapautus myönnetään. Mikäli vapautusta ajoneuvoveron perusverosta haetaan vammaisen pysäköintiluvan perusteella, on hakijan oltava rekisteriin merkitty ajoneuvon omistaja tai haltija. Autoa vaihdettaessa on haettava vapautusta uudelleen.

Autoveronpalautusta haetaan Hangon tullista tai Tullihallituksesta. Autoveronpalautusta ei ole perhehoitajille joiakin poikkeuksia lukuun ottamatta myönnetty.

Kotipaikkakunnan poliisi myöntää pysäköintiluvan 10 vuodeksi kerrallaan vaikeasti vammaiselle henkilölle. Lupa on voimassa myös muissa EU:n jäsenvaltioissa. Vammaisen pysäköintilupa on henkilökohtainen. Pysäköintilupa antaa oikeuden pysäköidä ajoneuvo maksulliselle paikalle

ilmaiseksi sekä pysäköintioikeuden myös sellaiselle alueelle, missä pysäköinti on liikennemerkkein kielletty, jos muut tieliikennelain säädökset eivät sitä kiellä. Mikäli samalla ajoneuvolla kuljetetaan samanaikaisesti useita vaikeasti vammaisia henkilöitä, voidaan pysäköintilupa myöntää kuljetuksen suorittajalle eli tässä tapauksessa perhehoitajalle.

### Sosiaalitoimen palvelut

Lisätietoja sosiaalitoimen palveluista saa paikallisesta sosiaalivirastosta.

### Päivähoito

Päivähoito voidaan järjestää joko perhepäivähoidossa perhepäivähoitajan tai sijaisperheen kodissa tai päiväkodissa. Erityistä hoitoa ja kasvatusta tarvitsevien lasten päivähoito voidaan järjestää erityispäiväkodissa tai integroituna tavalliseen päiväkotiin tai perhepäivähoitoon ryhmäkokoa pienentämällä. Päivähoitomaksua ei koskaan peritä sijaisvanhemmilta.

Sijoitetun lapsen päivähoiton tarve ja aloittamisajan kohta vaatii aina huolellista arviointia. Sijaisvanhemman kotiin jäämistä päivähoiton sijaan sijoittaja voi tukea taloudellisesti.

### Palvelut henkilöille, jotka täyttävät vaikeavammaisuuden kriteerit

Sosiaalitoimelta voi hakea Vammaispalvelulain (1987) mukaisia apuvälineitä, joita tarvitaan liikkumisessa, viestinnässä, henkilökohtaisessa suoriutumisessa kotona tai vapaa- aikana (esimerkiksi harrastusvälineet).

Henkilöllä, jolla on erityisiä vaikeuksia liikkumisessa ja joka ei ilman kohtuuttomia vaikeuksia voi käyttää joukkoliikennevälineitä, on subjektiivinen oikeus vammaispalvelulain mukaan käyttää kuljetuspalveluja ja tarvittaessa saattajaa niin työ-, opiskelu- kuin vapaa-ajan matkoilla. Työ- ja opiskelumatkat korvataan tarpeen mukaan vaikeavammaiselle henkilölle kokonaisuudessaan ja näiden lisäksi hänellä on mahdollisuus vähintään 18 yhdensuuntaiseen jokapäiväiseen elämään kuuluvaan asiointi- ja virkistysmatkaan kuukaudessa. Vaikeavammaisuus ei aina tarkoita fyysistä vammaa, vaan se voi johtua myös siitä, että henkilö ei osaa tai voi esimerkiksi käytöshäiriöiden tai pelkotilojen vuoksi käyttää julkisia kulkuvälineitä. Asiointi- ja vapaa-ajan kohde on vammaisen henkilön itsensä harkittavissa, ja matka on tehtävä asuinkunnassa tai lähikuntiin.

Vaikeasti kuulo- ja näkövammaisilla on subjektiivinen oikeus saada Vammaispalvelulain (1987) mukaisia tulkkipalveluja vähintään 240 tuntia vuodessa. Muilla kuulo-, näkö- tai puhevammaisilla henkilöillä on oikeus saada vuodessa vähintään 120 tuntia vuodessa tulkkipalveluja. Palveluja voi saada esim. työssä käymisen,

opiskelun, asioimisen, yhteiskunnallisen osallistumisen ja virkistystyön yhteydessä tapahtuvaan tulkkaukseen.

### Työ- ja päivätoiminta

Päivätoiminta on useimmiten vaikeimmin vammaisille tarkoitettua viriketoimintaa. Päivätoimintaa järjestetään muun muassa toimintakeskuksissa.

Työtoiminnaksi kutsutaan työtä, joka tehdään useimmiten työ- tai toimintakeskuksessa. Työntekijä on huoltosuhteessa toimintakeskukseen. Työaika määräytyy kunkin työssäkäyvän henkilön omien tarpeiden ja tilanteen mukaan. Työaikaan vaikuttaa usein myös kuntien taloustilanne. Kehitysvammaisen henkilön kuljetuksen työ- tai toimintakeskukseen järjestää ja kustannuksista vastaa palvelun järjestävä taho (kunta tai kuntayhtymä). Ruokailun maksaa kukin henkilö itse. Työstä ei kerry lomia. Loma-ajat määräytyvät usein työkeskusten ohjaajien lomien mukaan. Kehitysvammaisten oikeus työtoimintaan perustuu Lakiin kehitysvammaisten erityishuollosta (1977). Työtoimintaa voidaan järjestää myös Sosiaalihuoltolain (1982) mukaan.

Avotyötoiminnalla ja tuetulla työtoiminnalla tarkoitetaan työtä, jota tehdään tavallisella työpaikalla. Avotyötoiminnasta ja tuetusta työtoiminnasta maksetaan työosuusrahaa. Työntekijä on huoltosuhteessa työ- tai toimintakeskukseen ja hänellä on usein ohjaajan tuki. Työaika sovitaan työnantajan, työkeskuksen henkilökunnan ja työntekijän kesken. Jos työntekijä ansaitsee tiettyä määrää enemmän, tulee hänellä olla verokortti. Avotyöntekijällä on oikeus saada ilmainen kuljetus työpaikalleen. Työpaikkaruokailun hän maksaa itse. Lomat sovitaan erikseen.

Tuettu työllistyminen perustuu työntekijän ja työnantajan väliseen työ sopimukseen. Työntekijää tukee ja ohjaa työvalmentaja. Tuetusta työstä maksetaan vähimmäispalkan suuruista palkkaa.

Kun täysimääräistä työkyvyttömyyseläkettä saava työllistyy, voi hän jättää eläkkeen lepäämään. Mikäli tulot jäävät alle säädetyn rajan kuukaudessa, ne eivät vaikuta eläkkeeseen. Työnteon loputtua eläke pitää anoa takaisin.

### Terveystoimen palvelut

Sijoituskunnan (kunta, jossa lapsi asuu sijaisperheessä), jossa lapsi tai nuori on avohuollon tukitoimena tai sijaishuoltoon sijoitettuna tai jälkihuollossa, on järjestettävä lapselle tai nuorelle hänen tarvitsemansa kansanterveystyöhön kuuluvat palvelut. Palvelut on järjestettävä yhteistyössä sijoittajakunnan kanssa (Lastensuojelulaki 2007, 16 §). Kustannuksista vastaa sijoittajakunta. (Laki kansanterveystyön muuttamisesta 2004, 14 §).

Sairaanhoitopiiriin, johon kuuluvaan kuntaan lapsi tai



# 6. YHTEISTYÖKUMPPANEITA JA YHTEYSTIETOJA

Tässä luettelossa on monia perhehoitoa palvelevia ja auttavia tahoja, joita perhehoitajakin voi tarvita. Useista järjestöistä saa tietoa myös niiden omasta alasta. Mainittuihin numeroihin soittaminen maksaa vain paikallisverkkomaksun hinnan, ellei muuta ole mainittu. Listat eivät ole täydellisiä. Puhelinnumeroita on mainittu kullekin taholle vain yksi. Yhteystiedot on tarkistettu joulukuussa 2007.

## Yleinen hätänumero 112

Poliisi 10022

Meripelastus 0204 1000

Oman kuntasi puhelinluettelosta, puhelinvaihteesta tai nettisivuilta saat seuraavien palveluiden

yhteystiedot:

A-klinikka

mielenterveyspalvelut

oikeusaputoimistot

perheneuvola

sosiaalitoimi

sosiaaliasiamies

talous- ja velkaneuvonta

terveyskeskus

## Puhelintukea

AA - Auttava puhelin alkoholisteille ja heidän läheisilleen

p. (09) 750 200

joka päivä 9-21

Aamukorva, keskustelukumppani vanhuksille

p. (09) 7740 5450

joka aamu 5-9

Ammattiapua ja tietoa huumeista

p. 0800 90045

vuorokauden ympäri

Hiv-neuvontapuhelin

p. 0203 27000 ma-to 17-20

Suomen Punainen Risti

Kirkkohallituksen perheasioiden

palveleva puhelin

010 190 071

su-to klo 18-01, pe-la klo 18-03

Lasten ja nuorten puhelin

p. 0800 120 400

ma-pe 14-20, la-su 17-20

Mannerheimin Lastensuojeluliitto

Lääkeinformaatiokeskus

p. 0600 152 253 (maksull.) 8-23

Miesten kriisikeskus

p. (09) 612 9370

ma, to 9-16, ti, ke 12-19, pe 9-15

Myrkytystietokeskus

p. (09) 471 977

vuorokauden ympäri

Pelaajien auttava puhelin Peluuri

p. 0800 100 101, ma-pe 12-18

Raha-automaattiyhdistys

SOS-auto pääkaupunkiseudulla

p. 040 503 2199

vuorokauden ympäri

Suomen Mielenterveysseuran

valtakunnallinen kriisipuhelin

p. 0203 44 55 66

ma 9-06

Valtakunnallinen rikosuhripäivystys

p. 020 316 116

ma-ti 13-21, ke-pe 17-21

Raiskauskriisikeskus Tukinainen

kriisipäivystys p. 0800 97899

ma - to 9 - 17, pe - su 17 - 24

Syöpäjärjestöt

p. 0800 19414

ma 10-14 ja 16-18, ti - pe 10-14

Vanhempainpuhelin

p. 0600 12277 (maksull.)

ti 10-13 ja 17-20, to 14-20 ja su 17-20

Mannerheimin Lastensuojeluliitto

Velkalinja

0800 98009

arkisin 10-14

Takuu-Säätiö

**Turvakotiin voivat ottaa yhteyttä kaikki perheväkivaltatilanteiden osapuolet.**

**www.turvakoti.net**

**Ensi- ja turvakotien liiton**

**jäsenyhdistysten turvakodit:**

Espoo (09) 591 5130

Helsinki (09) 477 7180

Iisalmi 050 371 4207

Imatra (05) 472 4909

Jyväskylä (014) 337 2450

Kokkola (06) 831 9518

Lahti (03) 875 090

Oulu (08) 561 5500

Pori (02) 633 3850

Raahe (08) 221 202

Rovaniemi 020 741 4732

Tampere (03) 3143 4840

Turku (02) 513 4100

Vaasa (06) 312 9666 ja

Vantaa (09) 839 20071

**Muiden tahojen ylläpitämiä turvakoteja:**

Hausjärvi: (019) 751 883

Heinola: (03) 718 2320

Hyvinkää: (019) 462 400

Hämeenlinna: (03) 621 3345

Joensuu: 050 524 6262

Jyväskylä: (014) 625 894

Karjaa: (019) 278 6186

Kitee: (013) 684 111

Kotka: (05) 234 5800

Kuopio: (017) 183 393

Lappeenranta: (05) 616 2860  
 Mikkeli: (015) 194 3300  
 Pieksämäki: (015) 788 2360  
 Pietarsaari: (06) 724 5600  
 Porvoo: (019) 520 3330  
 Tampere: (03) 3140 0400  
 Ylivieska: (08) 429 4493  
**SPR:n nuorten turvatilat**  
 Helsinki (09) 6224 322  
 Vantaa (09) 8714 043  
 Turku (02) 2539 667  
 Tampere (03) 2110 205  
 Espoo (09) 8195 5361

## Julkisia palveluja

Eduskunta  
[www.eduskunta.fi](http://www.eduskunta.fi)  
 p. (09) 4321

Eläketurvakeskus  
[www.etk.fi](http://www.etk.fi)  
 tietoa eläkkeistä, myös omien tietojen tarkistus  
 p. 010 7511

Kansanterveyslaitos  
[www.ktl.fi](http://www.ktl.fi)  
 p. (09) 47 441  
 tietoa suomalaisten terveydestä

Kela  
[www.kela.fi](http://www.kela.fi)  
 p. 020 434 11  
 Kelan etuudet, niihin liittyvä lainsäädäntö, ohjeita ja yhteystietoja

Oikeusministeriö  
[www.om.fi](http://www.om.fi)  
 p. (09) 160 03  
 oikeusjärjestys, oikeusturva, demokratia, perusoikeudet

Kuntaliitto  
[www.kunnat.net](http://www.kunnat.net)  
 p. (09) 7711  
 kuntatiedon keskus

Opetushallitus  
[www.oph.fi](http://www.oph.fi)  
 p. (09) 774 775  
 mm. opiskelumahdollisuuksia

Opetusministeriö  
[www.minedu.fi](http://www.minedu.fi)  
 p. (09) 160 04  
 koulutus, tiede, kulttuuri, liikunta- ja nuorisopolitiikka

Raha-automaattiyhdistys  
 (09) 437 01  
[www.ray.fi](http://www.ray.fi)  
 sosiaali- ja terveysjärjestöjen tärkein rahoittaja

Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus Stakes  
[www.stakes.fi](http://www.stakes.fi)  
 p. (09) 396 71

Sosiaali- ja terveysministeriö  
[www.stm.fi](http://www.stm.fi)  
 p. (09) 16001  
 sosiaaliturva, sosiaali- ja terveydenhuolto  
 Suomi  
[www.suomi.fi](http://www.suomi.fi)  
 tie julkisiin palveluihin

Säädöstietopankki  
[www.finlex.fi](http://www.finlex.fi)  
 valtion säädöstietopankki, myös oikeuden ratkaisuja

Tietosuoja  
[www.tietosuoja.fi](http://www.tietosuoja.fi)  
 puhelinneuvonta p. 0100 86205 (maksull.) ma-to 9-11 ja 13-15, pe 9-12  
 tietoa, kysymyksiä ja vastauksia tietosuojasta

Työministeriö  
[www.mol.fi](http://www.mol.fi)  
 p. 010 604 001  
 työ- ja maahanmuuttopolitiikka  
 työlinja p. 010 607 6766

Valtioneuvosto  
[www.vn.fi](http://www.vn.fi)  
 p. (09) 4321

## Tietopankkeja Internetissä

[www.apua.info](http://www.apua.info)  
 tie moniin apumuotoihin  
[www.eroperhe.net](http://www.eroperhe.net)  
 käytännön tietoa eroamisesta

[www.helppimesta.fi](http://www.helppimesta.fi)  
 nettipalvelu erityisesti nuorille, keskusteluja, kysymyksiä ja vastauksia, paljon linkkejä

[www.lapsiasia.fi](http://www.lapsiasia.fi)  
 Lapsiasiaavaltuutetun [www-sivut](http://www.sivut), joissa on tietoa mm. lasten oikeuksista

[www.lapsitieto.fi](http://www.lapsitieto.fi)  
 tietoa lapsijärjestöistä

[www.lastenlaakari.com](http://www.lastenlaakari.com)  
 kun lapsi sairastuu, opas vanhemmille

[www.kesaleiri.fi](http://www.kesaleiri.fi)  
 useiden järjestäjien leirejä kaikille lapsille ja nuorille

[www.mll.fi](http://www.mll.fi)  
 vanhempainnetti, lasten ja nuorten netti, kasvattajien tietopankki

[www.paihdelinkki.fi](http://www.paihdelinkki.fi)  
 tietopankki päihteistä, huumeista ja riippuvuuksista, keskustelupalstoja

[www.papunet.net](http://www.papunet.net)  
 sivusto puhevammaisuudesta, ajankohdasta asiaa selkokielellä

[www.poliklinikka.net](http://www.poliklinikka.net)  
 tietoa sairauksista ja lääkkeistä, laskureita

[www.sosiaaliportti.fi](http://www.sosiaaliportti.fi)  
 Stakesin verkkopalvelu sosiaalialan ammattilaisille

[www.sosternet.fi](http://www.sosternet.fi)  
 sosiaali- ja terveysjärjestöjen tietopalvelu

[www.tohtori.fi](http://www.tohtori.fi)  
 artikkeleita, lääkehaku, sanastoja

www.tukiasema.net

artikkeleita ja testejä monista mieltä painavista asioista

www.tukinet.net

arjen murheisiin, myös henkilökohtaisia vastauksia

www.uniliitto.fi

tietoa unettomuudesta

www.vep-palvelu.fi

virtuaalikouluhanke erityistä tukea tarvitseville oppijoille

www.verkkoklinikka.fi

artikkeleita ja laajat keskustelupalstat mm. sijaisvanhemmuudesta

www.verneri.net

paljon tietoa kehitysvamma-asioista, myös selkokielellä

## Järjestöjä

ADHD-keskus

www.adhd-center.com  
(09) 3294 5520

ADHD-liitto ry

www.adhd-liitto.fi  
(09) 4541 1120

Aivohalvaus- ja dysfasialiitto ry

www.stroke.fi  
(02) 213 8200

Aivovammaliitto ry

www.aivovammaliitto.fi  
(09) 836 6580

A-klinikkasäätiö

www.a-klinikka.fi  
(09) 622 0290

Allergia- ja Astmaliitto ry

www.allergia.com  
(09) 473 351

allergianeuvonta p. 0600 14419 (maksull.)  
ma-ke ja pe 9-13, to 13-17

Alzheimer-keskusliitto ry

www.alzheimer.fi  
(09) 622 6200

Vertaislinja-tukipuhelin p. 0800 96 000,  
päivittäin 17-21

Aseman Lapset ry

www.asemanlapset.fi  
(09) 654 740

Autismi- ja Aspergerliitto ry

www.autismiliitto.fi  
(09) 774 2770

Diabetesliitto

www.diabetes.fi  
(03) 286 0111

Elämäntapaliitto ry

www.elamantapaliitto.fi  
(09) 4132 1100

Epilepsialiitto

www.epilepsia.fi  
(09) 350 8230  
epilepsianeuvonta p. (09) 3508 2310  
ma-pe 9-15

Lastensuojelun Keskusliitto

www.lskl.fi  
(09) 329 6011

Sosiaali- ja terveysjärjestöjen

yhteistyöyhdistys YTY ry  
www.sostertyy.fi  
(09) 7747 2250

Sosiaali- ja terveysturvan

keskusliitto  
www.stkl.fi  
(09) 774 721

Hengitysliitto Heli ry

www.hengitysliitto.fi  
020 757 5000  
Stumppi-palvelupuhelin 0800 148 484  
ark. 13-18, www.stumppi.fi

Iholiitto ry

www.iholiitto.fi  
(09) 756 2010

Invalidiliitto ry

www.invalidiliitto.fi  
(09) 613 191

Kehitysvammaisten Palvelusäätiö ry

www.kvps.fi  
020 771 3500

Kehitysvammaisten Tukiliitto ry

www.kvtl.fi  
(03) 240 3111

Kehitysvammaliitto ry

www.kehitysvammaliitto.fi  
(09) 348 090

Kuulonhuoltoliitto ry

www.kuulonhuoltoliitto.fi  
(09) 580 3830  
neuvontapuhelin (09) 580 3370 ma 9-15

Kuurojen Liitto ry

www.kl-deaf.fi  
(09) 580 31

Kuurojen Palvelusäätiö

www.kuurojenpalvelusaatio.fi  
(09) 580 3860, tekstipuh. (09) 580 3651  
kuurojen auttava (teksti)puhelin  
p. 0800 9 2266 ma, ke ja pe klo 19-22

Kynnys ry

www.kynnys.fi  
(09) 685 0110

Käpy ry

www.kapy.fi  
(03) 345 1100  
auttava puhelin lapsensa  
menettäneille perheille  
0800 95959  
ma ja to 8.30-11.30

Lihastautiliitto ry

www.lihastautiliitto.fi  
(02) 273 9700

Mahdollisuus lapselle ry

www.mahdollisuuslapselle.com  
(09) 4774 0370

Mannerheimin Lastensuojeluliitto www.mll.fi 075 32451	Romano Missio ry www.romanomissio.fi (09) 351 1366	Suomen Punainen Risti www.redcross.fi (09) 12 931
Marttaliitto ry www.martat.fi (09) 618 7411	Seksuaalinen tasavertaisuus ry www.seta.fi (09) 681 2580	Suomen Reumaliitto ry www.reumaliitto.fi (09) 476 155
Munuais- ja maksaliitto ry www.musili.fi (09) 434 2270	Sininauhaliitto ry www.sininauhaliitto.fi 010 832 6000	Suomen Setlementtiliitto www.setlementtiliitto.fi (09) 7701 2100
Mielenterveyden Keskusliitto ry www.mtkl.fi (09) 565 7730 Tietopalvelu Propelli 0203 91920 ma, ti, to 9-14, ke 9-16	SOS-Lapsikylä ry www.sos-lapsikyla.fi (09) 540 4880	Suomen Sydänliitto ry www.sydanliitto.fi (09) 752 7521
Nuorten Ystävät ry www.nuorten-yst.fi (08) 534 1500	Suomen CP-liitto ry www.cp-liitto.fi (09) 540 7540	Syöpäjärjestöt www.cancer.fi (09) 135 331
Näkövammaisten Keskusliitto www.nkl.fi (09) 396 041 Linjaari-palvelu linjaari@nkl.fi	Suomen kasvat- ja perheneuvontaliitto www.suomenkasper.fi (09) 272 7470	Suomen Uusperheellisten Liitto ry www.supli.fi (02) 250 2503
Omaiset mielenterveystyön tukena kes- kusliitto ry www.omaisten.org (09) 726 1185	Keliakialiitto ry www.keliakialiitto.fi (03) 254 1300	Syömishäiriöliitto SYLI ry www.syomishairoliitto.fi (02) 251 9207 neuvontapuhelin (02) 251 9716
Omaishoitajat ja Läheiset-Liitto ry www.omaishoitajat.com 020 780 6500	Suomen Kuurosokeat ry www.kuurosokeat.fi (09) 549 5350	Terveiden edistämisen keskus www.health.fi (09) 7253 0300
Opintotoiminnan Keskusliitto ry OK-Opintokeskus www.okry.fi (09) 4153 4200	Suomen lastenhoitoyhdistys www.bvif.fi (09) 329 4511	Suomen Vanhempainliitto ry www.suomenvanhempainliitto.fi (09) 135 1177
Pelastakaa Lapset ry www.pelastakaalapset.fi (09) 4135 5400	Suomen mielenterveysseura ry www.mielenterveysseura.fi p. (09) 615 516	Vanhus- ja lähimmäispalvelun liitto ry www.valli.fi (09) 7745 900
Pesäpuu ry www.pesapuu.fi (014) 332 2500	Suomen MS-liitto ry www.ms-liitto.fi (02) 439 2111	Vanhustyön keskusliitto www.vanhustyonkeskusliitto.fi (09) 350 8600
Psoriasisliitto ry www.psori.fi (09) 2511 900	Suomen Parkinson-liitto ry www.parkinson.fi (02) 2740 400	Väestöliitto www.vaestoliitto.fi (09) 228 050
Psoriasisliitto ry www.psori.fi (09) 2511 900	Suomen Potilasliitto ry www.potilasliitto.fi (09) 56 22 080	



Perhehoitoliitto toimii turvatakseen mahdollisimman monelle huolenpitoa tarvitsevalle lapselle, nuorelle, vammaiselle, pitkäaikaissairaalle ja vanhukselle oikeuden elää perheessä.

#### Perhehoitoliitto ry

- kehittää perhehoitoa järjestämällä koulutuksia, edistämällä rekrytointia ja osallistamalla perhehoidon valmistuksen kehittämiseen, omien ja yhteisten kehittämisprojektien ja yhteistyön kautta sekä edistämällä perhehoidon tutkimusta
- osallistuu perhehoitoa koskevien lakien valmisteluun
- tukee perhehoitajien työtä
- tukee jäsenjärjestöjensä toimintaa
- tukee sijoitettuja lapsia ja nuoria Sinut-yhdistyksen kautta järjestämällä vertaisryhmätoimintaa ja leirejä
- edistää ja valvoo perhehoitajien etuja
- tuottaa perhehoidon käyttöön materiaalia
- tekee perhehoitoa tunnetuksi Perhehoito-lehdessä, internetissä ja muulla tiedottamisella
- osallistuu perhehoidon kansainväliseen yhteistyöhön



**Perhehoitoliitto ry**

toimisto@perhehoitoliitto.fi

[www.perhehoitoliitto.fi](http://www.perhehoitoliitto.fi)